…УУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

…УРЯАД YНЭН

…Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 80 (11983)
1969 оной
апрелиин 4,
пятница

Сэн 2 мүнгэн

…0 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

АПРЕЛИИН 12-то— …ОНИИТЫН КОММУНИС СУББОТНИК

…АЛУУШУУЛ, …ЭБ ХИТЭЙГЭЭР …АБААДАГТЫ

…й апрелиин 12-то оро- …лалэй Москва-Сорти- …щиин депогой түмэр …руушын коммунис суб- …гэhэн сагhаа хойшо …жэлонь. Совет засагай …а байгаа жэлнүүдтэ …hэн энэ хэрэгые В. И. … ехэ hайшаалтайгаар …рынгөө «Агууехэ үүс- … пом соо тэрэнэй удха …айлбарилhан байна. …субботнигуудай айхаб- …үүхэтэ удха шанарынь …алаhан байгааб гэхэ- … ажахыда ажалай шэ- …нотэрүүлхэ, хүдэлмэ- … хэшэлүүлхэ хэрэг- …ришэдэй өөhэдынь … үүсхэл гаргагдаhан

… партиие, Совет гүрэ- …уулагша В. И. Ленин … коммунис субботнигой …бэ холые шэртэн, … байгуулха ерээдүйн … миллион совет хү- …дэхитэйгээр жагсахые …йгаа. Мүнөө үедэ оро- … арад зон ажалдаа …ёhоной hайн hайхан …үүсхэл гаргажа, ара- …хые улам ехээр хүг- …

… февраль hарада Моск- …ная станциин депо- … хүдэлмэришэд «Комсо- …правда» газетын хууда- … толилходоо, коммунис … 50 жэлые Бухэсоюз- …ай коммунис Ленин- … болгон угтаябди гэ- …гоо бүхы залуу хүбүүд, …дахан, энэнь ВЛКСМ- … hайшаагдаhан юм. …спубликын залуушуул москвагайхидай үүсхэлые халуу- наар дэмжэжэ байна. Эгээл түрүүлэн Улаан-Үдын авиационно заводой комсомолшууд, залуушуул хандалга бэшэгтэйнь танилсаад, В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойе угтуулан, **байгша оной апрелиин 12-то ниитэ зоной үргэн хабаадалгатайгаар Ленинскэ субботник үнгэргэлсэхэ** гээ.

Республикынгаа залуушуулые уряалhан авиазаводойхидой хандалгые ВЛКСМ-эй обкомой бюро hайшаан дэмжээд, бүхы комсомолой организацинуудые ойн баярай субботнигто эдэбхитэйгээр хабаадалсахыень уялгалба.

ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ түрүүлэн гаралсажа, комсомолой ЦК-гай дурасхаалта Улаан тугта хүртэhэн авиазаводой залуушуул коммунис субботнигто жагсахаар бэлэн байhанаа мүнөө мэдүүлбэ. Тэдэнэр апрелиин 12-то заводойнгоо парк, гудамжануудаар hайндэрэй ёhоор ябажа, ажаллаха газартаа ошохо юм. Заводой комсомолшууд табан жэлэйнгээ түсэбые В. И. Ленинэй түрэhөөр зуун жэлэй ойдо—1970 оной апрелиин 22 болотор дүүргэхээр хараална. Эндэхид ажалhаа гадуур сүлөөтэй сагтаа хүдэлжэ, предприятиингаа спортын байшан, картодром барилгада хоёр мянга үлүүтэй час ажаллаа.

Авиазаводой залуу хүбүүд, басагадай жэшээгээр республикымнай комсомолой олохон организацинууд субботник үнгэргэлгэдэ hайнаар бэлдэжэ байна. Апрелиин 12-до үнгэргэгдэхэ коммунис субботнигой бүхы хүдэлмэриие ВЛКСМ-эй обкомой дэргэдэ эмхидхэгдэhэн республиканска штаб хүтэлхэ болоно. Эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Үдэ городой промышленна предприятинуудай агитбригаданууд шефтээ абаhан колхоз, совхозуудтаа ошожо, концертнүүдые табиха, ойлгуулламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа, коммунис субботник эмхидхэлгэдэнь комсомольско организацинуудта туhалха байна.

Ойн баярай субботник үнгэргэхэ гээшэ харюусалгатай хэрэг. Энээниие гансахан комсомолой организацинууд эмхидхэхэ бэшэ, харин предприяти, эмхи зургаан бүхэнэй, колхоз болон совхозуудай партийна, профсоюзай организацинууд, хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд залуушуулай эдэбхи үүсхэлые дэмжэжэ, тэдэнэй ажал хэрэгтэ туhа хүргэлсэхэ болоно. Коммунис субботнигой үедэ ажаллаха участогууд коллектив бүхэндэ даалгагдаха ёhотой. Мүнөө үедэ аймагуудаар залуушуулай ажалые ударидаха тусгаар штабууд бии болгогдожо, газетэ болон радиогоор, ханын газетэнүүдээр дамжуулан, ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа байна. Энээнhээ гадна, ойн баярай субботнигой үдэр, тэрээндэ хабаадагшадай культурна эрилтые хангаха, ажалайнь забhарлалгын үедэ концертнүүдые харуулха тухай бодомжолхо шухала. Иимэ хүдэлмэри залуушуулай урма зоригые бадаруулха, ажалдань эдэбхижүүлхэ байна бшуу. Субботнигой hүүлдэ хэhэн хүдэлмэриинь дүнгүүдые согсолхо, түрүүшүүлые урмашуулха элдэб шагналнуудые бии болгоходо таатай.

Олон зоной хабаадалгатайгаар Ленинскэ коммунис субботник үнгэргэхэ тушаа республикын комсомолой организацинуудай эдэбхи үүсхэл КПСС-эй областной комитедтэ hайшаан дэмжэгдэжэ, партийна организацинуудай зүгhөө комсомолшуудта туhа хүргэхэ тухай хэмжээнүүд хараалагдаа.

А. ФЕДОТОВ.
ВЛКСМ-эй обкомой комсомолой организацинуудай хүдэлмэриин таhагые даагша.

АГУУЕХЭ ҮҮСХЭЛ УРЯАЛНА

Апрелиин 12-то бүхы орон доторнай болохоёо байгаа бүгэдэ ниитын коммунис субботнигой бэлэдхэл манай аймагта түлэг дундаа ябажа байна гэжэ ВЛКСМ-эй Бэшүүрэй райкомой секретарь нүхэр Цыренов мэдээсэнэ.

Энэ асуудал партиин райкомдо, мүн партийна, комсомолой эхин организацинуудта зүбшэн хэлсэгдэhэн байна. Агуу-ехэ үүсхэлэй 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан энэ субботнигто аймагай бүхы коммунистнууд, комсомолшууд, партийнабэшэ эдэбхитэд, залуушуул, hургуулиинхид—хамта дээрээ 10 мянга гаран хүн хабаадалсахаар хүлеэгдэнэ.

Предприятинуудай коллективүүд өөhэдындөө хүдэлхэ юм. hургуулиинхид, эмхи зургаануудай алба хаагшад колхоз, совхозуудта ошожо, сабшалан сэбэрлэхэ, тариалан болон сабшалан дээрэ наг шэбхэ зөөлсэхэ байна. Энэ үдэр 400-гаад гектар сабшалан сэбэрлэгдэхэ, үтэгжүүлэгдэхээр багсаагдана. Шэбэртын дунда hургуулиинхид Бэшүүрэй совхоздо 60 гектар, Потанинай hургуулиинхид — Бодонгуудай совхоздо 30 гектар сабшалан сэбэрлэхээр шиидэнхэй.

Манай корр.

УРДЫНХИhАА ЭМХИТЭЙ

Жэшээлхэдэ, дүршэлтэй хонишон П. С. Кожиной хүтэлбэрилдэг бригадада зуун эхэ хонин бүриhөө 100 хурьган абтаа. Эндэ бүхы хонидынь хурьгалжа үшөө дүүрээгүй байна. Тиимэhээ бригадын хонишод өөhэдынгөө арга боломжые хаража үзөөд, урдынгаа уялга шэнэлжэ, зуун эхэ хонин бүриhөө 105 хурьга түлжүүлхын түлөө тэмсэхэбди гэжэ мэдүүлбэ.

Бүхы республика соогоо мэдээжэ болоhон хонишон, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Бадмасу Тодорхоевагай даадаг отарадашье түл hайнаар абтажа байна. Эндэ зуун эхэ хонин бүриhөө 95 хурьгад абтаа. Ингээд hаяар түрэхэ хонид үшөө бии.

Тэрэшэлэн энэ совхозой үшөө дүрбэн отарадань зуун эхэ хонин бүриhөө 95—96 хурьгад абтанхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү хонишон Б. Тодорхоева.

С. КЛИМОВЭЙ фототекст.

…ленинэй түрэhөөр 100 … хүндэлэлэй ажалай …гсажа, мүн Сэлэн- … Карл Марксын нэ- …колхозойхидой үүсхэл …hаан дэмжэжэ, Хяаг- … хонишод түл …эрхим hайнаар бэл- … тон харюусалгатай … эмхитэй hайнаар … байна.

…совхозой олонхи бри- …а хонидой түл абал- …түлэб дүүрээд, за- …дынь хурьга олоор …гэзэ хоролтогүйгөөр …бди гэhэн үгэдөө хү-

… юу харуулааб

…АГ ОШОО, ШАМДАХААР БОЛОО

…ын бүхы продукт- …элдэб дэлбэгээр аба- …ангаа ороохо таряа, …й элдэб ургамалнуу- …үүлхэ тухай асуудал …С-эй райкомой пленум …а зүбшэн хэлсэгдэжэ, …нүүд тодорхойлогдо-

…дэhээр, ороохо та- …лын тэжээлэй урга- …ээр тарижа, hайнаар …бал, адууhа малай …эн олошорхо, мяхан, …дэгэн ехээр абтаха

…hээ Түнхэнэй айма- …хозууд мүнөө жэлдэ …гаа талмайе урда жэ- …оо 2500 гаран гекта- …, тэрэ тоодо ороохо- …дые 919 гектараар. … малай тэжээл бол- …нуудые 1581 гекта- …хо гэжэ хараална.
…аймагай колхоз, сов- … муу гэхын аргагүй. …ай эхэнхи сагта шииг …даггүй, ган гасуур …оггүй, ямаршье ур- … ургаса абаха арга …эд бии.

…эн жэлнүүдтэ олон- …дынь ороохо тарьяа- …е ургамалнуудай hа- …ээ hайн ургаса аба- … байгаа. Илангаяа …ай эхеэр шииг ной- …дол хуурайгаар hал- … дээрэhээнь тарилгын …ние тон богони бол- зорто, эгээл таатай хаhа саг соонь хэхэ гээшэ шиидхэхы удха шанартай. Гэбэшье хабарай тарилгын үедэ агротехникын заабари үшөөл ёhоор сахигдадаггүй, бүхы хүдэлмэринь зохид хаhа сагтаа hайн шанартайгаар хэгдэдэггүй.

Энэ юун дээрэhээ болоноб гэхэдэ, аймагай колхоз, совхозуудта машина, техникэнь үшөөл муугаар заhагдадаг, хабарай тарилгын тон харюусалгатай хаhада тэдэнь эбдэржэ, hаатажа, хүдэлмэриин болзорые гэдэргэ татадаг байна. Энээнhээ боложо, ургасынь нилээд доошоо ороhониинь гайхалгүй.

Эгээл тиимэhээ манай шалгалтын бригада ажахынуудай техникэнь хэр hайнаар заhабарилагдааб, хабарай тарилгада түгэс бэлэн болоо гү гэжэ шалгаа.

Үнгэрэгшэ жэлдэ «Восточные Саяны» колхозой Таhархайн отделени ороохото ургамалнуудые тариhан бүхы газарайнгаа га бүриhөө дунда зэргээр 15,6 центнер ургаса абажа, аймаг соогоо түрүү hүүри эзэлээ hэн.

Нэн түрүүн бүхы техникээ hайнаар заhабарилаад, хабарайнгаа тарилгада алишье талаhаань гүйсэд бэлдэhэнэй ашаар лэ бүхы хүдэлмэреэ таатай болзор соонь, эрхим шанартайгаар хэнэ, баян ургаса абана. Энэ жэлдэшье тэндэхид хабарайнгаа тарилгада муу бэшээр бэлдээ.

— Нёдондонойхиhоо дутуугүй hайн ургаса хуряаха дүүрэн боломжотойбди,— гээд отделениие эрхилэгшэ Дэмбрэл Андыков хөөрэнэ. — Бүхы үрэhэ хүрэнгэмнай hайнаар бэлдэгдэнхэй. 1100 центнер шэниисын, 540 центнер обёосой үрэhэн лабораториин шалгаhанай ёhоор хоёрдохи классата тоологдожо, тарилгын шанарта гүйсэд хүргэгдөөд, томо жэжээрээ илгагдаа.

Мүн тус колхозой Талын отделени тарилгадаа баhал hайнаар бэлдэнхэй. Бүхы трактор, машинануудынь, хүрьhэ элдүүрилхэ, үрэhэ тариха зэр зэмсэгүүдыньшье гүйсэд заhабарилагдаhан, үрэhэнэй тарияншье сэбэрлэгдэжэ бэлэн болонхой.

— Хүршэ Таhархайнгаа отделениие мүрысөөндэ уряад байнабди. Зорилгынгоо хүндэшье hаань, дабажа шадагдаха арга боломжо бии,— гээд тракторна бригадын бригадир Михаил Сороковиков хэлэнэ.

Тиигэбэшье энэл колхозой Хуурай-hубагай отделенидэ тад ондоо байдал үзэгдэнэ. Трактор, машинануудынь эмхи гуримгүйгөөр табятай, элдэб олон эбдэрхэй түмэр түдэгэнүүд эндэ тэндэ хаятай, хүрьhэ элдүүрилхэ зэр зэмсэгүүдынь үшөө заhабарилагдаагүй. Жэшээнь, тракторай зургаан анзаhанай зариманиинь намар орхигдоhон зангаараа шабар шабхаhаашье сэбэрлэгдээгүй хэбтэнэ. Хэзээ тэдэндээ гараа хүргэжэ заhаха юм, гайхалтай. Намартаа, үбэлдөө тэдэниие заhаха саг олдоогүй гээшэ гү? Тииhээ тинтэрээ энэмнай колхозой правлениин хажууда, оройдоол 100 метрэй зайда байна ха юм. Тиихэдэ тракторна бригадынь бригадир Николай Сыренов энээниие иигэжэ тайлбарилна:

— Заhабарилгын хэрэгсэл, юумээршье дутуушагбди, hаяар нэгэ мүhэн тарилгадаа бэлдэжэ орохомнай,— гээд hанаа амархаар дуугарна.

Мүн эндэхи Галбайн отделенидэ үшөө заhабарилагдаагүй 2 сеялкэ, тракторай 2 анзаhан, культиватор байна. Эдэ отделенинүүдтэ үрэhэ хүрэнгэшье сэбэрлэгдэжэ үшөө дүүрээгүй. Юрэнхыдөө тарилгын бэлэдхэлдэ дутуу дунда юумэн захагүй. Апрель hарын гарашоод, хабарай тарилгын эхилхэ сагай холо бэшэ болоод байхада, иимэ задагай зайдан hууха гээшэ тон hанаа зоборитой.

«Сибиряк» колхозой Түнхэнэй отделени тарилгадаа муу бэшээр бэлдэнхэй. Эндэ hаяхан бии болгогдоhон комсомол-залуушуулай тракторна бригадые Владимир Шелехов толгойлно. Хабарай тарилгада хүдэлхэ бүхы техникые шалгажа үзэхэдэ, заhабарилгань hайн. Мүн тус колхозой Еловкын отделени тарилгадаа hайнаар бэлдээ. Тракторай 6 анзаhан, 70 борной, 6 сеялкэ, бусад машина, зэр зэмсэгүүдынь булта заhабарилагдажа бэлэн болонхой.

Зэргэлээд оршодог Ахалигай тракторна бригадын техникэ гол түлэб бэлэн болонхой шахуу. Гэбэшье үшөө жэжэ божо дутагдалнуудтай. Иимэ дутагдалнууд мүн лэ Заринска отделенидэ үзэгдэнэ. Тиихэдэ Тухэрэнэй отделени сеялкэ, анзаhан, культиватор гэхэ мэтэ жэжэ техникээ заhабарилжа оройдоошье эхилээгүй байба. Тус отделени хэдэн жэлэй урда тээ тариалангай гектар бүриhөө 20 гаран центнер ургаса абажа, аймаг соогоо түрүүшүүлэй зэргэдэ ябадаг hэн. Харин мүнөө hүүлэй хоёр жэлдэ гектарай оройдоол 10 центнерhээ дээшэ ургаса абанагүй. Тракторна бригадынь бригадир Иван Сороковиков гурбан трактористаа дахуулаад, өөhэдтөө түлеэ бэлдэхээ Бадарай тужа руу ошоhоор хэдэн хоногой ерээгүй гэлсэнэ. Даажа байhан хүдэлмэридөө иимэ харюусалгагүйгөөр хандаха ябадалые саг дары усадхаагүй hаа, энэ жэлэйнь ургасын хуби заяан буруу hүрэхэнь. Мүнөө хабарай тарилгада бэлэдхэлэй шиидхэхы үедэ ороод байхада иимэ хойрогоор хандажа, унжагайржа, нобшоржо байха саг hалаа. Шамдахал саг ерээ гээшэ.

Түнхэнэй колхозууд болон совхозуудай олонхинь тарилгадаа гол түлэб муу бэшээр бэлдээ гэбэшье, хэгдэхэ хүдэлмэринь үшөөл захадаа гараагүй байна. Илангаяа газарай шииг нойто бариха, тэндээ наг шэбхэ гаргаха хүдэлмэри ёhоор хэгдэнэгүй.

В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө хаа хаанагүй дэлгэржэ байhан бүгэдэ арадай хүдэлөөндэ оролсоhон түнхэнөөрхин табан жэлэй эгээл шиидхэхы жэл — 1969 ониие ажалай эрхим дүнтэйгөөр дүүргэхын тула бүхы юумэ хэхэ гэжэ найдагдаа.

Шалгалтада хабаадагшад:
Д. ЯНДАНОВ,
аймагай «Саяан» газетын хүдэлмэрилэгшэ.
Ш. БАЙМИНОВ.
манай корр.

УДЭРЭЙ ТЕМЭДЭ

БАЯН УРГАСА— ҮРЭhЭНЭЙ ШАНАРhАА

Хүдөө ажахыгаа улам саашань хүгжөөхын тула ороохо таряа бүри ехээр абадаг болохо хэрэгтэй гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Теэд ямар аргаар энээниие түйлахаб? Нэн түрүүн тэрэнэй ургаса дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана. Ороохо тарьянай баян ургаса абаха гэбэл, эгээн түрүүн hайн шанартай үрэhэ бэлдэхэ хэрэгтэй.

Республикымнай колхоз, совхозуудай хүрэнгын үрэhэнэй хэр зэргэ бэлдэгдэжэ байhаниинь доро толилогдоhон тоо, баримтанууд соо **процентээр** харуулагдана.

Аймагууд	Тарилгын шанарта хүргэгдөөгүйнь	Тэрэ тоодо: hайса сэбэрлэгдээгүйнөө	Тэрэ тоодо: Ургаха хүсэ багатайhаа	Шалгагдаhан үрэhэнэй 1-дэхи, 2-дохи классай байhаниинь	Хэрэглэгдэхэ үрэhэнэй томо жэжээрээ илгагдаhаниинь
Баргажанай	28	23	8	37	48
Бэшүүрэй	6	2	0,5	66	48
Зэдын	26	9	1	22	23
Яруунын	59	45	46	5	—
Загарайн	34	18	12	36	38
Захааминай	95	36	66	—	42
Кабанскын	87	20	19	3	83
Хяагтын	18	4	10	41	39
Хэжэнгын	27	22	6	42	32
Мухар-Шэбэрэй	14	8	3	54	38
Прибайкалиин	93	20	29	1	8
Сэлэнгын	43	32	2	37	22
Түнхэнэй	55	19	26	32	32
Хориин	31	21	4	50	23
Улаан-Үдын	22	10	3	44	67

Дээрэ толилогдоhон мэдээнhээ хаража үзэхэдэ, республикымнай зарим колхоз, совхозууд тарилгын үрэhэ хүрэнгээ саг соонь бэлдээгүй, тэрээндэ хайша хэрэгээр хандажа байhаниинь элишэлэгдэнэ. Илангаяа Прибайкалиин аймагай ажахынууд гээгдэжэ ябана. Жэшээнь, эндэхи «Заветы Ильича» колхозой үрэhэн шанар муутай. Энэ ажахын үрэhэнэй 96 процентнь тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй. Мүн Баргажанай аймагай Дэрээнэй совхозой хүрэнгын ороохоной 78 процентнь буртаг үбhэ ногооной үрэhэнhөө сэбэрлэгдээгүй байhаар. Гадна тус ажахыда 1-дэхи, 2-дохи классай нэгэшье центнер үрэhэн байхагүй.

Яруунын аймагай колхоз, совхозуудта тарилгын шанарта хүргэгдөөдүй 78,7 мянган центнер үрэhэн бии. Энэнь бүхы үрэhэнэйнь 59 процент болоно. Эндэхи «Юбилейный» совхозой хүрэнгын ороохоной 75 процент бэлээр арилгагдажа боломоор холисотой. Хэрбээ ажахын тарьяа сэбэрлэдэг бүхы машинануудые таhалгаряагүй хүдэлгэжэ шадабал, тус совхоз тарилгын эхилтэр 11 мянган центнер үрэhэ сэбэрлэхэ аргатай.

Гэбэшье үрэhэ хүрэнгээ hайнаар бэлдэжэ байhан ажахынууд аймаг бүхэндэ бии. Жэшээнь, Бэшүүрэй колхозууд бүхы үрэhөө бүри намартаа тарилгын шанарта хүргэжэ шадаа бэлэй. Эндэхи XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой үрэhэн 1-дэхи, 2-дохи классай шанартай болгогдонхой. Мүн «Победа» колхозой бүхы үрэhэн 2-дохи классай гэжэ сэгнэгдэнэ. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхоз, «Эрдэм» совхоз, Баргажанай аймагай Карл Марксын, XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд бүхы үрэhөө тарилгын шанарта хүргэнхэй.

Тэрэшэлэн энэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэhэнэй ургаха хүсэн бага байна. Шалгагдаhан бүхы үрэhэнэй 29 процентнь ургаха хүсөөрөө 80 процентhээ доошо байба.

Ургаха шадалаар бага үрэhэтэй ажахынууд юу хэхэ болоноб? Зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд тиимэ үрэhөө гектар бүридэ ехэ нормоор тарихабди гээд лэ hанаа амар ябадаг. Үнэн дээрээ тэрэнь тиимэ бэшэ. Ургаха хүсэ ехэтэй үрэhэнэй тариан жэгдээр гарадаг, баян ургаса үгэдэг. Харин тарилгын нормо ехэ болгоходо, нэгэ газарhаа олон эшэ бултайгаад, бэе бэеынгээ ургахада hаад ушаруулдаг ха юм.

Яруунын аймагай ажахынуудай хабарайнгаа тарилгада бэлдэhэн үрэhэнэй хахадынь ургаха шадалаар 70 процентhээ доошо юм. Захааминай аймагай ажахынуудай үрэhэнэй 85 процентнь, Түнхэнэй — 64 процентнь ургаха шадалаараа тулюур. Кабанскын аймагай совхозуудай 16,5 мянган центнер шэниисын үрэhэнэй ургаха хүсэн далаад процент болоно. Кабанскын совхозой 3-дахи отделенидэ «онохойская-4» сортын 3 мянган центнер шэниисын үрэhэн шииг ехэтэй байhанhаа боложо, ургаха хүсэниинь хорёод процентдээ орошоо.

Муугаар хадагалагдаhан үрэhэн хабар дулаарамсаар газаа талаhаа шииг нойто бэедээ татажа, ургаха хүсэеэ доошолуулдаг муутай. Ингэжэ шиигтэhэн үрэhэнэй ургаха хүсые түргөөр дээшэлүүлхын тула игаабари үдэрнүүдтэ 20—25 градус дулаан агаар вентилятораар үлеэлгэхэ хэрэгтэй. Мүн хүрэнгын ороохо саг болзор соонь хородоходо, ургаха шадалынь дээшэлдэг юм. Тарьянай нэгэ жэгдээр, хүсэ ехэтэйгээр ургахын тула үрэhэндэнь суперфосфат холиходо hайн. 1 центнер хүрэнгэдэ 1—1,2 килограмм хуурай суперфосфат таригдаха үдэртэнь машина дээрэ ашаха үедөө худхадаг.

Хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэhөө томо жэжээрнь илгаха, 1-дэхи, 2-дохи классай шанарта хүргэхэ тон шухала. 3-дахи классай нэгэшье центнер үрэhэн мүнөө жэл хэрэглэгдэхэ ёhогүй.

Үрэhөө бүхыдэнь тарилгын шанарта хүргэхын тула тоогууд дээрэ ажалаа зүбөөр эмхидхэхэ, тарьяа сэбэрлэдэг, хатаадаг бүхы машинаяа хоёр халаанда хүдэлгэхэ эрилтэ табигдана.

В. ТАРАСОВА,
үрэhэ шалгадаг республикын лабораториие даагша.

ШЭНЭ ТАСС hОНИН

ХАНИ ЁhОНОЙ ХАРИЛСААН

РАБАТ. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын Марокkодо айлшалжа байhан ушар Мароккын газетэнүүдэй, Рабадай радио болон МАП агентствын мэдээсэлнүүдэй гол темэнь болонхой.

Рабадай түб аэродром дээрэ Н. В. Подгорные баяр ёhололтойгоор угтаhыень харуулhан фото-зурагууд, тодорхой репортажнуудые эндэхи газетэнүүд олоор толилоо. «Хүндэтэ айлшанаа угтахадаа арад зоной урма түгэс дэбжэлтэтэй байhыень тэмдэглэхэ хэрэгтэй»,—гэжэ «Пти Марокэн» газетэ заана.

Совет-мароккан харилсаан «бэе бэеэ хүндэлхэ, эб найрамдал бэхижүүлхэ зорилготой, үнэн зүрхэнэй ба үрэ ехэтэ харилсаа холбооной үндэhэ баримтална» гээд «Аль-Анба» газетэ өөрынгөө тайлбарилга соо бэшэнэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын Марокkодо айлшалалга хоёр ороной хоорондохи харилсаа холбооe үргэдхэхэ, саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ нүлөөлхэ гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

ЧССР ОШОБО

СССР-эй Оборонын министр, Советскэ Союзай Маршал А. А. Гречко, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо В. С. Семенов, Граждан авиациин министрэй орлогшо Б. П. Бугаев гэгшэд СССР-эй правительствын даалгабаряар Прага ошобо.

А. А. Гречко, В. С. Семенов СССР-hээ ЧССР-тэ байдаг элшэн сайд С. В. Червоненкэтэй хамта ошожо, ЧССР-эй Президент Л. Свободотой, КПЧ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь А. Дубчегтай, ЧССР-эй Правительствын Түрүүлэгшэ О. Чернигтэй уулзаа.

СССР-эй Оборонын министр, Советскэ Союзай Маршал А. А. Гречко ЧССР-эй Национальна оборонын министр, генерал-полковник М. Дзуртай уулзаба.

А. А. Гречко Совет Армиин сэрэгшэдэй түб бүлэгүүдэй частьнуудта ошожо хараа.

(ТАСС).

СЕССИ ХҮДЭЛМЭРЕЭ ЭХИЛБЭ

СССР МНР-эй хоёрой хоорондо научно-техническэ харилсаа холбоо байгуулха талаар саг үргэлжын подкомиссиин гурбадахи сесси Москвада апрелиин 2-то хүдэлмэрээ эхилээ.

Хүдөө ажахын талаар 1969 ондо абтаха хэмжээнүүдэй программа пленарна заседани дээрэ баталан абтаhан байна. hалбаринуудай министерствэнүүдэй холбоо барисаае үргэдхэхэ гэжэ программаар хараалагданхай. Тусхайлбал, мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, газар элдүүрилхэ түрүү аргануудые нэбтэрүүлхэ, үhалагдадаг газар тариалан эмхидхэхэ ба эрхилхэ талаар дүй дүршэлөөр совет мэргэжэлтэд монгол ханинартаяа халан абалсаха байна.

(ТАСС).

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо

ХОЛБОО БАРИСААНАЙ ТҮҮХЭҺЭЭ

Ехэ ой — агуу багшын түрэһөөр 100 жэлэй ой дүтэлжэ байна. Энээнтэй дашарамдуулан, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ город манай республика хоёрой хани барисаанай анха бии болоһон тухай богонёор хэлэлтэй.

Буряадай АССР-эй гүрэнэй архивта хадагалагдажа байдаг хуушан газетэнүүдэй мэдээсэлнүүд ба мүн бусад документнүүдые харахада, гушаад оной үеэр Ленинградай томо предприятинуудай нэгэн — «Скороход» фабрика манай республикын Алайрай, Боохоной, Эхирэд-Булагадай, Захааминай аймагуудые шефтээ абаһан байгаа. Тэрэ үедэ тус фабрика 15 мянган хүдэлмэришэдтэй, хоёр мянгаад коммунистнартай байһан юм.

Түрүүшын табан жэлэй домогто үе. Эдэ жэлнүүдтэ зохёон байгуулхы ажалай эршэ улам шангадажа байба. Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ түрүүшынхеэ социализмын үндэһэ һуури байгуулха хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдажа байгаа. Бүхы совет арадтаяа хамта, анханда гээгдэнги байһан заха хизаарнуудай нэгэн болохо Буряад ороной ажалшад хамсыгаа шаман, энэ зохёон байгуулхы ажал хүдэлмэри хэлсэжэ ороһон юм. Тиин урдын гээгдэнги үндэһэ яһатанай нэгэн — буряад арадта хэнһээшье үлүү ехээр аха дүүгэй туһаламжа дэмжэлгын хэрэгтэй байһаниинь ойлгосотой.

Буряад арад эгээл бэрхэшээлтэй үе сагтаа агуу багшын нэрэмжэтэ городой хүдэлмэришэн ангиин зүгһөө туһаламжа абажа эхилһэн түүхэтэй. Энэ һайн һайхан туһаламжа хадаа манай ороной бүхы арадуудай хани барисаанай үшөө нэгэ гэршэ болоно.

1930 оной хабар «Скороход» фабрикаһаа хүдэлмэришэдэй делегаци Буряад орон ерэһэн байна. Нүхэд Богданова, Бубнов ба Петросян гэгшэд энэ делегацида оролсожо ерээ һэн. Шефтээ абаһан республикын ажабайдалтай, соёл болбосоролтойнь, ажахытайнь танилсаха гэһэн зорилготойгоор делегаци ерэһэн байгаа. Иигэжэ бүхы юумэнтэйнь танилсаһанай ашаар туһаламжа үзүүлхэ, хани барисаа байгуулха арга замуудые энэ делегаци хараалһан байгаа.

Буряадай республикын ажахы, соёл гэгээрэл харуулһан выставкэ Ленинградай «Скороход» фабрикада, тиихэдэ Буряад орондо энэ фабрикын ажабайдал тухай выставкэ эмхидхэхэ гэлсэһэн байгаа.

Тэрэ үедэ манай республикада эрдэм мэргэжэлтэй хүнүүдэй тон хомор байһаниинь элитэ. Тиимэһээ түгэс мэргэжэлтэй хүнүүдые — врачнууд, инженернүүд, агрономууд болон бусад мэргэжэлтэдые Буряадай республикада эльгээхэ хэмжээ абахыень шефүүдтэ — фабрикын хүдэлмэришэдтэ хандаха гэжэ шиидэһэн байна. Дүй дүршэлтэй болохынь тула буряад хүдэлмэришэдые «Скороход» фабрика эльгээхэ гэлсэгдэһэн юм.

Туһаламжа үзүүлхэ, Ленинградай хүдэлмэришэдтэй холбоо барисаагаа улам бэхижүүлхэ тухай социалис договор баталхын тулада Буряад оронһоо делегаци «Скороход» фабрика эльгээгдэхэ болоо һэн.

Тингэжэ Ленинградай хүдэлмэришэд Буряадай республикын ажалшад хоёрой хоорондо шефэй холбоо барисаан үргэдөө, бэхижээ һэн.

Хүдөө ажахые социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгаха үедэ, гушаад оноор, энэ городой 100 хүдэлмэришэд — хорин таба мянгатан республикада ерэһэн. Улаан-Үдын паровоз-вагон заһабарилгын заводой барилгада мүн лэ Ленинград болон ороной бусад городуудһаа олон хүдэлмэришэд ерэһэн юм. ЛВРЗ-гэй элитэ хүдэлмэришэд Е. Курочкин (Ленинградһаа), Б. З. Поздеев (Свердловскһоо) гэгшэд комсомолой путёвкоор Улаан-Үдын ПВЗ ерэһэн байгаа. Зүүн зүгтэ промышленна томо предприятинуудай нэгэн болохо паровоз-вагон заһабарилгын заводые барилсаһан, саашадаа энэ заводой үргэдэһэн тухайда нүхэр Курочкин газетэдэ бэшэһэн байдаг.

Агуу багшын нэрээр нэрлэгдэһэн городой хүдэлмэришэд Буряад ороной ажалшад хоёрой холбоо барисаанай улам бэхижэһые тэрэ үеын үйлэ хэрэгүүд гэршэлнэ. 1934 оной август һарада «Скороход» фабрикын делегаци дахин манай республика ерэһэн байна. Тус фабрикын директор Бобров, партийна комитедэй секретариин орлогшо Степанов гэгшэд энэ делегацида ерэлсээ һэн. Урда тээнь — 1933 оной апрельдэ баталагдаһан договорой хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байһые шалгаха — иимэ зорилготойгоор делегаци ерээ. Делегациин гэшүүд паровоз-вагон заһабарилгын заводой, мяханай, мельничнэ комбинадай барилгатай, эндэхи хүдэлмэришэдэй байра байдалтай танилсаһан, мүн типографиин хүдэлмэри хаража үзэһэн, Сэлэнгын аймагай хүдөө ажахын артельдэ, Буряадай морин сэрэгэй частьда айлшалһан байгаа.

Иигэжэ ябахадаа социалис договорой дүүргэлтэ шалгаад лэ ябаагүй, харин делегациин гэшүүд арга соогоо болото туһаламжа үзүүлжэ ябаа. Жэшээнь, Сэлэнгын аймагта болоһон эдэбхитэдэй зүблөөн дээрэ делегациин гэшүүд үгэ хэлэһэн, ургаса хуряалгадахи, мал ажалдахи байдал тухай хөөрэжэ үгэһэн, колхозник — ударнигуудтай хөөрэлдэһэн байна.

Бурят-Монголой республика тус фабрика хоёрой хоорондохи социалис мүрысөөнэй дүн гаргахадаа, делегациин гэшүүд фабрикынгаа ажал хэрэгэй амжалта тухай хөөрэжэ үгөө. Энэ предприятиин хүдэлмэрилэгшэд валовой продукци гаргаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха жэлэйнгээ түсэб дүүргэдэг, үлүүлэн дүүргэдэг гэжэ эдэнэр мэдээсэбэ. Нүгөө талаһаа Буряад ороной экономикые социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгаха хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдана. Социалис индустриин гигант — паровоз-вагон заһабарилгын заводой, талханай, мяханай комбинадуудай, шэлэй заводой барилга хэгдэнэ, Улаан-Үдэ город хубилжа байна. Энэ городто водопровод, канализаци баригдажа эхилэнхэй. Һүүлэй хоёр жэл соо городой хүн зон хоёр дахин олошороо — 40 мянга байһанаа 80 мянга болоо гэжэ социалис мүрысөөнэй дүн шалгаһан комисси тэмдэглээ һэн.

Хүдөөгэй ажалшад социализмын замда найдамтайгаар оронхой. Бүхы малша таряашадай 65 процентнь хамтарһан байгаа. Хабарай тарилгын түргэнөөр, һайнаар үнгэргэгдэһэн, мүн мал ажал хүгжөөхэ асуудалай һайнаар шиидхэгдэжэ байһан ушар колхозно байгуулалтын урагшатайгаар ябуулагдажа байһые гэршэлнэ.

Шалгалта хэхэ үедэ дутагдалнууд элирүүлэгдэһэн, дээрэ дурсагдаһан зүблөөнүүд дээрэ мэдээсэгдэһэн байна. Жэшээнь, таряа, үбһэ хуряалгада, мал ажал хүгжөөхэ хэрэгтэ алдуу дутуунууд гарадаг байба. Энээнтэй дашарамдуулан, «Скороход» фабрикын делегаци республикын хүдэлмэришэд, колхозниггуудта бэшэгээр хандаһан байна. Энэ бэшэг соогоо социалис байгуулалтынгаа дабшаса хурдадхахыень Буряад ороной ажалшадые уряалаа һэн.

Энэ бэшэгые маша ехэ удха шанартайда тооложо, ВКП(б)-гэй обкомой бюро ба республикын СНК тусхай тогтоол гаргаһан байна. Октябриин революциин XVII жэлэй ойтой дашарамдуулан, социалис байгуулалтадаа туйлаһан амжалтанууд тухайдаа мэдээсэхэ даалгабаритай тусхай делегаци Ленинградай «Скороход» фабрика эльгээгдэһэн юм.

Ленинградай хүдэлмэришэд Буряадай республикын ажалшад хоёрой аха дүүгэй холбоо барисаанай түүхын зарим хуудаһан иимэл даа. Саашадаа аха дүүгэй холбооной улам үргэдэһэниинь элитэ.

Г. СЕМИНА.

АГРОНОМОЙ БУЛАН

КПСС-эй ЦК-гай ОКТЯБРИИН ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИ БЭЕЛҮҮЛЭЕ!

ТҮРҮҮ АГРОТЕХНИКЭ, ҮНДЭР УРГАС[А]

● Тарянай ургаса хоёр дахин дээшэлээ. ● Сэбэр паар, эрхим шанартай үрэһэн — үндэр ургасын эхин. ● Зүб севооборот хэрэгтэй.

Эрдэмтэдһээ туһаламжа хүлеэгдэнэ.

ЭНЭЭНҺЭЭ урагша манай Ивалгада ороохо тарянай болон бусад ургамалнуудай үндэр баян ургаса абтаа гэжэ балай ехэ дуулдаагүй байха. Республикын бусад колхоз, совхозуудта бүхы талаараа жэшээ харуулха, һургаал абахаар байха аад, туршалга-үйлэдбэрилгын ажахы тэрээндээ хүрэнэгүй, туршалгын станцишье хүдөөгэй ажалшадта туһатай юумэ хэжэ биранагүй гэжэ шанга шүүмжэлэлдэ нэгэнтэ бэшэ ороһон.

Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд энээнһээ зохихо тобшолол хэжэ, газар тараалангаа зүбөөр эрхилхэ хэрэгтэ гол анхарлаа табижа эхилээ һэн. Илангаяа партиин XXIII съездын, КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он), майн (1966 он) Пленумүүдэй шиидхэбэрине бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, ажахымнай һүүлэй хэдэн жэлдэ зарим тэды үрэ дүн туйлаа.

Хэрбээ урда тээхи гурбан жэлдэ тараалангай га бүриһөө 9,3 центнер ороохо, 67 центнер хартаабха, 142 центнер овощ, 10 центнер үбһэ хуряаһан һаа, һүүлэй гурбан жэл соо дунда зэргээр гектар бүриһөө 14 центнер таряа, 90 центнер хартаабха, 219 центнер овощ, 14,5 центнер үбһэ абаһан байна.

Урзанда жэлдэ тараан ажал дээрэ илангаяа ехэ хубилалта болоо. Гүрэндэ урдынхиһаа 3,5 дахин ехэ ороохо тараан худалдагдаа. Республикынгаа ажахынуудта жэл соо 17 мянган центнер эгээл эрхим шанартай, дээдэ репродукциин үрэһэ худалдаабди. Хартаабха, овощ хоёр дахин ехэ тушаагдаа.

Бүхы ургамалнуудһаа ашаг олзо ехээр оруулагдадаг болоо. Тэрэ жэлдэ тараан ажалһаа 327 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо абтаа һэн. Энэнь ажахыда бүхыдөө абтаһан ашаг олзын 80 процентнь болоно.

Үнгэрэгшэ жэлдэ гайтай ган гасуур байгаашье һаань, түсэбэй ёһоор гектарай 12 центнер таряа хуряаха аад, 14 центнер абаабди. Сабшалангай га бүриһөө 14 центнерэй орондо 17,4 центнер үбһэн хуряагдаа. Хартаабха, овощой баһал муу бэшэ ургаса абтаа. Гансахан хартаабха гүрэндөө 12,9 мянган центнер тушаагаабди. Мүнөө жэлэй ургасада хэрэгтэй тарянай 17,4 мянган центнер (түсэбнай 12,8 мянган центнер) ехэнхинь суперэлита, нэгэдэхи репродукциин үрэһэн хаагданхай.

Нёдондо баһал тараан ажалһаа горитой ашаг олзо оруулагдаа. Бүхыдөө абтаһан 528 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзын, 381 мянганиинь газар тараалангһаа ороһон продукциһаа абтаа юм.

Бүхыдөө ургамалнуудай ургаса эрид дээшэлүүлхэ, тараан ажалые ашаг ехэтэй болгохын тула юун хэгдээб?

Нэгэдэхеэр, һүүлэй жэлдэ минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэгдэдэг болоо. Урзанданһаа хойшо жэл бүхэндэ тараалан, сабшалан дээрээ 1700—1800 тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулнабди. Манай механизаторнууд, луговодууд энээнние зүбөөр хэрэглэдэг болоо. Хэнэйшье мэдэһээр минеральна үтэгжүүлгэ газарта тарааха гээшэ ажал ехэтэй хүдэлмэри. Тиимэһээ март һараһаа тэрэнние уһалагдадаг сабшалан дээрээ саһатай байхадань тараажа эхилнэбди.

Гэбэшье энэ үтэгжүүлгэ ашаха, буулгаха, бутаруулха, газарта тарааха оньһон машина, түхеэрэлгын хомор дээрэһээ бэрхэтэй байдал тохёолдоно.

Научна эмхи зургаануудай дурадхаһанай ёһоор, агрохимлабораториин табиһан газарай хүрьһэнэй картограмма дээрэһээ хаража, хаанань ямар үтэгжүүлгэ, хэды шэнээн хэрэгтэйб гэжэ уридшалан тодорхойлоод оруулдагбди. Эгээн түрүүн уһалагдадаг газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдана. Тэрэнние намар газараа хахалжа байхадаа тараахада ашагтай, теэд трактор, хүдэлмэришэдэй дутамаг дээрэһээ намартаа үтэгжүүлгэ ехээр оруулжа биранагүйбди.

Манай эндэхи үрэжэл багатай хүрьһэтэй газарта азотно үтэгжүүлгэ (аммиагай селитрэ, мочевина) ехэ хэрэгтэй. Гэбэшье энэнь үшөөл багаар үгтэнэ. Һүүлэй үедэ уһалагдадаг сабшалан дээрэ нэмэлтэ тэжээл болгожо, минеральна үтэгжүүлгэ һайса оруулнабди. Бүхыдөө 3200 га газарта тиимэ хүдэлмэри хэгдээ. Тэрэнэй ашаар ургаса хараа байса дээшэлээ, ногоонойнь шанаршье һураггүй һайжараа.

Хоёрдохёор, ороохото ургамалнуудые хабар эгээл таарамжатай болзорто тариха гээшэ үндэр баян ургаса абаха үшөө нэгэ һайн онол арга гэжэ тоолодогбди. Манай ажахынхид «онохойская-4» сортын шэнисые сэбэр паар дээрэ хабар хожомшог, майн 10—20-до таридаг болонхой. Тингэхэдэмнай, нэгэдэхеэр, буртаг үбһэниинь ургажа, тарихын урда тэрэнние үгы хэхэдэ зохид болоно. Хоёрдохёор, үрэһэн һайса дулаасаһан хүрьһэндэ таригдахадаа, 7—8 хоноод ургасань жэгдэ һайнаар гарана. Энээнһээ урагша шэнисээ эртэ тарихадамнай, үрэһэниинь үшөө дулаасаагүй хүрьһэндэ ороод, ургасынь гаража ядаһаар байтар буртаг үбһэн даражархидаг һэн. Бидэ буртаг үбһэ үгы хэхын тула ургасын гараһан хойно, гараагүйдэ борнойлоодшье туршаабди. Теэд манай эндэхи хуурай уларилтай нютагта энэ арга һайн үрэ үгэнэгүй. Газарай хүрьһэнэй шиниг нойто хатаажархина.

Хэрбээ урдань шэнисэ паар дээрэ эртэ тарижа, гектарай 16—20 центнер ургаса абадаг аад, нёдондо ганданги жэл байгаашье һаань, тэрэнние хожомшог, майн 10—20-до таряад, гектарай 23—34 центнер ороохо абаабди.

Мүнөө трактор, машинануудай олон болоһон үедэ паар дээрэ ороохото ургамалнуудые 5—7 үдэр соо тариха арга гүйсэд бии. Хабар эртэ саг дэмы гээхэгүй, хүрьһэнэй шиниг нойто алдахагүйн тула газарай гэдэмсээр паар хахалжа, тариха газараа элдүүрилжэ эхилхэ хэрэгтэй.

ГЕРБИЦИДҮҮД ТУХАЙ. Тараалангай буртаг үбһэ үгы хэхын тула аминна дабһа тусхай «ГАН-8», «ГАН-15» түхэлэй машинаар газар дээгүүр сасан хаядагбди. Гербицидүүдые тогтомол нормоһоо үшөө ехээр, гектар газарта 2,5—3 килограмм хүрэтэр хаядагбди. Тиигээгүйдэмнай манай эндэ ехээр дэлгэрһэн шүдэр үбһэн хүсэд үгы хэгдэхэгүй байна. Энэ хорые газар дээгүүр сасахада, тэрэнь буртаг үбһэнэй эшэ набша дээрэ унажа, түргэн үгы хэнэ, мүн хоронойнь агаарта тарахань бараг байдаг.

Таарамжатай зүб севооборот нэбтэрүүлхэ гээшэ газар тараалан зүбөөр эрхилхэ гол эрилтэнүүдэй нэгэн болоно. Энэ талаар манай ажахыда зарим тэды хүдэлмэри хэгдэнэ. Гэбэшье ажахымнай мүнөө хүрэтэр үрэһэ ургуулха тусхай севооборотдой болоогүй байһаниинь халагламаар. Энээнһээ урагша хэрэглэгдэжэ байһан севооборотдоймнай гурим, тарилгын газарай хубаарилга эрхим шанартай элитнэ үрэһэ ургуулха эрилтэдэ яашье тааранагүй. Манай хүдөө ажахын туршалгын станциин газар тараалангай таһаг, зарим научна хүдэлмэрилэгшэдшье буруу шэглэл баримталжа, пропашной ургамалнуудай севооборот хэрэглэдэг болготы гэжэ ехээр баадхадаг һэн. Мүн сэбэр паар тоогдохоёо болижо, сэбэр паарнай ойрдоол 15—16 процент байгаа.

Бүхы республикаяа элитнэ үрэһөөр хангаха уялгатай, үшөө тиигээд хуурай ганданги уларилтай манай нютагта севооборотдой иимэ гурим хэрэглэхэ гээшэ алишье талааараа буруу гэжэ һанагдана. Энээнһээ боложо, ажахымнай ехэнхи тараалангые хяаг үбһэн даражархёо. Энээнние хараадаа абан, бүхы талаһаань шэнжэлжэ үзөөд, 1967 ондо ажахынгаа дирекцидэ хэлсэжэ, урид хэрэглэгдэжэ байһан севооборотдойнгоо гурим хубилгаха, ороохото ургамалнуудаа эгээл һайн газарта тариха гэжэ шиидээбди. Энээнэй ашаар һая наашадаа үзэгдөөгүй һайн ургаса абтаа һэн. Нёдондо ороохото ургамалнуудайнгаа тарилгые 600 гектараар хороожо, сэбэр паараа 20 процентдэ хүргөөбди. Тингэжэ үрэһэ ургуулха тусхай севооборотдой болохо зорилго табинабди. Мүн эгээл үрэжэлтэй һайн газар таһалжа үгөөд, үрэһэ ургуулха тусгаар отделени эмхидхээбди.

Тарилгын газар хубаарилхадаа, түбхын түрүүн шэнисээ бага болгоод, обёос ехээр таригты гэжэ туршалгын станциин зарим хүдэлмэрилэгшэд ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр баадхадаг болонхой. Илангаяа «укосный—550» сортын обёос тарихты, [...]ниие республика со[...] гэнэ. Теэд энэкэнай [...] гаса үгэдэг сорт. Эн[...] манай эндэ «оно[...] сортдо орходоо ге[...] центнерээр бага ургас[...] да эдюулхэ, хүнэй[...] талханиинь муу [...] тулюур, абаһаар ун[...] ороохонинь наршага[...]

Тингээдшье шэнис[...] гоод, обёос ехээр та[...] зүб гэхын аргагүй. Н[...] хэ байдалда шэнисэ[...] ходоо гектарай 3—5 [...] гаса хэзээшье дээшэ[...] номическа талааршь[...] шэнисэдэ яашье. [...] бэшье обёос таарам[...] соонь тариха ёһото[...] гүйбди.

Гэхэтэй хамта за[...] дүн туйлагдаашье һ[...] рээ дутуу дунда юу[...] ехэ. Газар тараа[...] һайнаар эрхилжэ ү[...] гүйбди. Газарнай [...] лагдана, элдүүрилэгд[...] машинанууд бүтээ[...] хүдэлгэгдэнэгүй. Н[...] заторнуудай дутама[...] хы 49 гусенична т[...] ниинь хабарай тари[...] дэлөөд лэ. бэшэ т[...] гаа. Уһалагдадаг газа[...] хэрэглэгдэнэгүй.

Үшөө нэгэ дутагд[...] най туршалгын ста[...] таһаг ажахы хоёр[...] холбоон һула. Тари[...] техникын гол асууд[...] рилгын болзор, үр[...] буртаг үбһэнтэй тэм[...] нэр тодо һайн, таар[...] ри, хэрэгтэй дурад[...] үни мэдээжэ болоһ[...] һан юумэнүүдые ш[...] тэ сагаа гээнэ.

Ажахымнай колле[...] ЦК-гай октябриин П[...] хэбэри зүбшэн хэлс[...] лэйнгээ түсэб дахин [...] дээшэлүүлэгдэһэн ур[...] шэнь, 1969 ондо т[...] бүриһөө 15.6 центн[...] ха һаа, 1975 ондо 20 [...] хабди. Хартаабха, о[...] гооной ургаса мүнөө[...] раггүй ехэ болохо. [...] дүүргэхэ арга боло[...]

А. [...]
Ивалгын турша[...] рилгын ажахын гл[...]

Абаһан хурьгадаа гарзада оруулангүй түлжүүлхын түлөө мүрысөө дэлгэрүүлһэн Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишодой үүсхэл һайшаан дэмжэһэн Бэшүүрэй аймагай «Дружба» колхозой хонишод хони, хурьгадаа тобир тарганаар ондо оруулна.

Энэ колхозой түрүү хонишод Санжи Самбаева Ванчигма Дулмаева хоёрой отарын хонид илангаяа шадалаа буурангүй үбэлжэнэ. Мүн абаһан түлыньшье өөдэргэн. Хурьгаяа садхаахагүй эхэ хонин гэжэ эндэ үгы юм. 100 эхэ хонин бүриһөө 90 хурьга абаха зорилготойгоор эдэ хоёр хонишод шармайн ажаллажа үбэлжөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. Самбаева, В. Дулмаева.

Ф. СОРОКИНОП фото.

КОЛХОЗДОО ҮЛЭХ[...]

ЗЭДЭ. «Мир» колхозой соёлой байшан соо юрэнхы дунда һургуули дүүргэхэез байһан һурагшадай вечер һаяшаг боложо үнгэрбэ. Эрдэм бэлигтэй боложо, ажабайдалайнгаа нэгэ ехэ алхамые дабажа байһан һурагшад энэ вечерээ баяр ёһололой оршон байдалда, хухюунээр үнгэргэбэ. Тэдэнэр өөһэдынгөө хүсэл зорилго тухай, 10-дахи класс дүүргээд, түрэл колхоздоо хүдэлхэез байһан тухайгаа хөөрэлдэһэн байна.

Бургалтайн дунда һургуули үнгэрһэн жэлнүүдтэ дүүргэгшэд Бато Жамцуев, Тамара Жапова, Сергей Тарбаев, Татьяна Шадрина гэгшэд үгэ хэлэжэ, дүү нүхэдөө колхоздоо ажаллаһ[...] Тэдэнэй үүсхэл [...] дахи классайхид айм[...] һурагшадта хандалга [...] ба.

Һурагшадай вечер [...] эй райкомой нэгэдэх[...] А. Р. Потепалов, ВЛ[...] комой секретарь В. Г[...] шэд байлсажа, та[...] һайхан үүсхэл гарга[...] шарамдуулан амарш[...] дэ «Мир» колхоз[...] секретарь Ц. Ц. Су[...] доо ажаллахаар уя[...] даа баяртайгаар ү[...] гэжэ найдуулба.

«БРИГАНТИНЫН» ҮҮСХ[...]

ЗАГАРАЙ. Аймагай «Вперед» газетын дэргэдэ эмхидхэгдэһэн «Бригантина» гэдэг залуушуулай клубай гэшүүд газетын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Март һарын һүүл багта толилһон тусхай хуудаһандань клубай соведэй гэшүүн Н. Григорьева Элхиин сельскэ Соведэй депутат болоһон комсомолка Люба Худорожко тухай бэшэһэн байна. Энэ басаган эндэхи авторемзаводой токарь, инструментальна цехтэ комсоргоор хүдэлдэг. Заводойнгоо уран һайханай кружогто хабаадана. Һайнаар ажаллажа, нэгэдэхи разрядтай болонхой.

Гадна Горхоной дунда һургуулиин комсомолой [...] секретарь В. Собенн[...] дэйнгээ ажал тухай [...] гээр бэшээ. Һургу[...] молшуудай эдэбхеэр [...] дуратайшуулай клуб [...] жэ, ородой агуу[...] Пушкинай ажаба[...] творчество тухай т[...] шээл үнгэргэбэ. Энэ [...] КПСС-эй гэшүүн[...] Карл Марксын нэр[...] зой залуу механиза[...] дановай зураг толи[...]

«Бригантина» һон[...] териалнуудые айма[...] бэлдэжэ, уншагшад[...] лые татана.

ҺОНИРХОЛТОЙ ҮДЭШЭ

Һаяхан Улаан-Үдын сэмбын фабрикын «Текстильщик» гэжэ соёлой байшан соо совет-монгол хани барисаанда зорюулагдаһан һонирхолтой үдэшэ үнгэргэгдөө. Эндэ Улаан-Үдэ хотодохи дээдэ һургуулинуудта, училищинуудта һурадаг монгол оюутад фабрикын түрүүшүүлдэ бэлэгүүдые барюулаа.

Удаань тус фабрикын залуушуул монгол ханинартайгаа хамта уран һайханай бүлгэмэй концерт харуулжа, ород, буряад, монгол дуунуудые ирагуу гоёор гүйсэдхөө.

С. ОЧИРОВ.

Шэнэ зарлалай Соведүүдэй сесси

АЖАЛШАДАЙ ЭРИЛТЫЕ ҺАЙНААР ХАНГАХА

Һүүлэй жэлнүүдтэ Захааминай аймагай колхоз болон совхозуудай, промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай соёл культурын, ажаһуудалай эрилтэнүүдые гүйсэд һайнаар хангаха, худалдаа наймаанай хүдэлмэри һайжаруулха асуудалнуудта анхаралаа ехээр табидаг болонхой. Аймагай түб һуурин Закаменск хотодо соёлой ордон баригдажа, ашаглалгада тушаагдаа. Цахир, Хамни, Харацай тосхонуудта шэнэ клубууд баригданхай. Мүнөө аймаг соо хамта дээрээ соёлой нэгэ ордон, 4 байшан, 16 клуб, 100 гаран улаан булан хүдэлжэ, ажалшад сүлөөтэй сагта культурнаар амарха аргатай болоо. Бүхыдөө 30 киноустановко хүдэлнэ, тэдэнэй табаниинь үргэн экрантай. Закаменск хотын соёлой ордоной арадай театрай коллектив шэнэ зүжэгүүдые бэлдэжэ, городой болон хүдөө нютагуудай ажалшадта һонирхолтой концертнүүдые харуулна.

Аймагта худалдаа наймаанай предприятинууд мүн лэ олоор баригдана. Жэшээлэн хэлэбэл, аймпотребсоюзай хүсөөр һүүлэй гурбан жэл соо 6 магазин баригдажа, ашаглалгада тушаагдаа. Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай продснабай хүдэлмэрилэгшэд 1968 оной эд бараанай эрьесын түсэб 107,5 процент, аймпотребсоюзай коллектив 102,3 процент дүүргэһэн байна. Аймагай арадай автомашина, мотоцикл, хубсаһа угаалгын машина, холодильник, радиоприемник гэхэ мэтын зүйлнүүд олоор худалдагдадаг болоо. Санага тосхондо столово нээгдээ, Дүтэлүүртэ столово баригдажа байнхай. Холтоһон, Баян-Гол тосхонуудай столовонууд һайнаар хүдэлнэ.

Закаменск хотодо ажалшадай ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха комбинат бии. Энэ комбинат аймагай колхоз болон совхозуудай ажалшадай ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха талаар 1968 ондо 89 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэһэн байна. Жэл соо городой хүн бүхэндэ дунда зэргээр 7,3 түхэригэй, хүдөөгэй хүн бүхэндэ 5,6 түхэригэй хэмжээтэй ажаһуудалай эрилтэ хангаха хүдэлмэри хэгдээ. Аймагай түбтэ прачечна баригдажа байна.

Гансахан 1968 оной туршада Закаменск хотодо 64 квартиратай хоёр гэр баригдажа, 128 айл шэнэ, һайн байратай болоо. Хүдөө нютагуудта хэдэн арбаад шэнэ гэр баригдаһан байна Город болон хүдөө тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар горитой хүдэлмэри хэгдэнэ.

Гэбэшье ажалшадай соёл культурын, ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха, худалдаа наймаанай эмхинүүдэй хүдэлмэридэ үшөөл ехэ дутагдалнууд бии байһаар. Энэ хэрэгтэ аймагай зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна эхин организацинууд анхаралаа багаар табина. Зарим клубууд шэнэ түхеэрэлгэгүй байһаар. Жэшээлхэдэ, Енгорбойн, Далахайн, Нуртын, Бургын клубууд тон муу түхеэрэлтэтэй юм. Эдэ клубууд гансал кино харуулгаар ажалаа хизаарлана. Тэндэ һонирхолтой лекцинүүд тон үсөөнөөр уншагдана, элдэб янзын вечер, уулзалганууд үнгэргэгдэнэгүй. Олохон клубуудай дэргэдэ саг үргэлжэ хүдэлдэг уран һайханай бүлгэмүүд эмхидхэгдэнэгүй. Мүн аймагай, хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хүдэлмэридэ горитой дутагдалнууд бии. Адууһа малай фермэ, бригадануудта нүүдэл библиотечкэнүүд эмхидхэгдэнэгүй, шэнэ һонин номуудаар уншагшадай конференцинүүд тон үсөөн үнгэргэгдэнэ. Зарим нютагуудай ажалшадай захиһан газетэ, журналнууд саг болзортоо абаашагданагүй.

Худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай, столовонуудай хүдэлмэри мүн лэ нилээд дутагдалнуудтай байһаар. Үнгэрһэн жэл соо Зэдын продснабай магазинуудай хүдэлмэрилэгшэд 7 мянган, Захааминай аймпотребсоюзай магазинуудай хүдэлмэрилэгшэд 11 мянган түхэригэй үрилтэ хэһэн байна. Зарим магазин, столовонууд хараалагдаһан сагтаа нээгдэнэгүй, болзорһоо урид хаагдашана. Иимэ ябадал илангаяа хүдөө нютагуудта олоор ушардаг. Закаменск хотын Фабричнэ үйлсын магазинай наймаалагша Москвитина хэнһээшье һуранггүй Улаан-Үдэ ябашаһан байха юм. Тиигээд хэдэн үдэр соо магазиниинь хаалгатай байгаа. Городой нэгэдэхи столово тон муугаар хүдэлнэ. Эндэ шанар муутай эдеэ хоол бэлдэгдэнэ, ажалшадые культурнаар хангажа шаданагүй. Энээн тухай продснабай хүтэлбэрилэгшэдтэ хэды дахин һануулагдаһан байбашье, столовын хүдэлмэри һайжаруулха талаар биратай юумэн хэгдэнэгүй.

Закаменск хотодо мяханай комбинат, пивын, һүнэй заводууд хүдэлдэг юм. Теэд эдэ предприятинуудай гаргаһан продукци — колбаса, пиво, кефир болон бусад эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдалта муугаар эмхидхэгдэнэ. Зэдын комбинат столово, магазинуудые үсөөнөөр, удаанаар барина.

Аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд гол түлэб мал ажал эрхилнэ. Адууһа малай фермэ, бригаданууд ажахынуудай түб һууриһаа хэдэн арбаад километрэй зайда байдаг. Тиимэһээ аймпотребсоюзай хүтэлбэрилэгшэд малшадай дунда худалдаа наймаанай хүдэлмэри һайнаар эмхидхэлтэдэ гол анхаралаа хандуулха зорилготой байгаа. Хэды тиимэ байбашье һаань, холын фермэ, гүүртэ, отарануудай ажалшадай дунда нүүдэл наймаан тон муугаар эмхидхэгдэнэ. Аймпотребсоюзай сельпо бүхэн автолавкатай болонхой. Жэшээлхэдэ, Цахирай сельпогой (түрүүлэгшэнь Н. Щукин) хүдэлмэрилэгшэд хүршэ «Победа» колхозой малшадые хангаха уялгатай юм. Энэ колхозой адууһа мал арба гаран газарта байрладаг. Теэд сельпогой автолавка үнгэржэ байгаа малай үбэлжэлтын үедэ Дархинта нютагай малшадта нэгэтэшье ошожо наймаа эмхидхээгүй.

Дүтэлүүрэй сельпогой (түрүүлэгшэнь Ш. Гылыков) хүдэлмэрилэгшэд «Коммунизмын зам», «Дружба» колхозуудай ажалшадай дунда худалдаа наймаа эмхидхэхэ уялгатай. Теэд «Дружба» колхозой малшадта хэрэгтэй эд бараанай, эдеэ хоолой зүйлнүүд саг болзортоо абаашагданагүй, нүүдэл наймаан тон муугаар эмхидхэгдэнэ.

Харацай нютагай магазинда эд бараан багаар асарагдана. Эндэ кирзовэ сабхи, ажалдаа үмдэхэ хубсаһан, һурагшадай формо гэхэ мэтын зүйлнүүд үнинэйшье асарагдаагүй. Зарим үдэрнүүдтэ энэ магазинда хилээмэн үгы байдаг. Мүн мяхан, колбаса тон багаар наймаалагдана. Эндэхи найман жэлэй һургуулида буфет нээгдэһэн аад, уданшьегүй хаагдашоо. Харацай[...] адууһа малай фермэ, гүүртэнүүдтэ М[...] сельпогой автолавка бүхэли жэл со[...] ерээгүй. Малшадай дунда нүүдэл на[...] хэхын тула совхозой дирекци суббо[...] нэгэ машина үгэдэг заншалтай. Теэ[...] абаашажа наймаалха эд бараанай, э[...] зүйлнүүдэй үгы дээрэһээ боложо, маг[...] маалагша автомашина абахаяа арсал[...] хэрэглэдэггүй байха юм.

Худалдаа наймаанай хүдэлмэрил[...] та ойлгууламжын, хүмүүжүүлхы [...] һулаар табигдаһан дээрэһээ эдэ бүхи[...] нууд үзэгдэнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Ти[...] дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ хүдэлмэри һ[...] бигданхай.

Аймагай ажалшадай ажаһуудалай [...] дые хангаха комбинадай хүдэлмэрил[...] далнууд бии байһаар.

Ажалшадай соёл культурын, [...] эрилтэнүүдые хангалгада, мүн худал[...] най хүдэлмэридэ бии байһан эдэ [...] һаяхан Закаменск хотодо болоһон ай[...] дэй түрүүшын сесси дээрэ элирүү[...] шухала хүдэлмэри һайжаруулха дэ[...] тоол баталагдан абтаһан байна.

Аймагай Соведэй сесси дээрэ [...] асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, айм[...] сэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшээр [...] М. П. Федотов һунгагдаа.

Б. ВАНЧ[...]
манай [...]

ЭХИН КЛАССАЙ БАГШАНАРАЙ II НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИ

АЛАСАЙНГАА ЗАМЫЕ ШЭРТЭЖЭ

Эхин классай багшанарай республиканска научно-практическа 2-дохи конференци дээрэ һонирхолтой асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Түрүүшын асуудалаар гэгээрэлэй министр нүхэр **С. С. Дмитриев** «Республикын һургуулинуудтахи эхин һуралсал ба тэрэнние һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» гэһэн дэлгэрэнгы элидхэл хээ. Тэрэ элидхэлэйнь хуряангы удха доро үгтэбэ.

• • •

...юумэ эхилнэб?
...оош үгтэһэн зураһаа...

...Эзэнһээ һаяхан ханхи-...аа абтаһан эдэ үгэнүүд ...хүнүүдэй сэдьхэлдэ ...үрдаа. Юундэб гэхэдэ, ...шэнэ ажабайдал эхил-...хадаа эрдэмэй харгы ...сонхо гээшэ гэһэн ...той үгэнүүд ха юм. ...гадэхи класһаа үхи-...ном үзэжэ, хүмүүжэ-...

...гуули — саашанхи эрдэм ...үндэһэ һууринь мүн. ...гэбэл, хэрбээ һурагша-...классуудай түрүүшын ...аар һургажа, хүмүү-...гүй һаа, саашадаа ...бэрхэтэй болошохол.

...арадай гэгээрэлэй зур-...болон һургуулиин педа-...коллективүүдэй эхин һу-...удхые һонирхон ан-...ниинь ойлгосотой...

...нүхэр Дмитриев удаа-...асуудалнуудта делегадуу-...хандуулба.

...ЛИНУУДАЙ ТОО, ...КОМПЛЕКТНЭ ...ҺУРГУУЛИНУУД

...ай болон хүмүүжүүл-...эрние саашадань һай-...тула түрүүшын ээл-...нютагуудта һургуу-ли барилгын оншыень олохо хэрэгтэй.

— Бүгэдэ ниитын эхин һуралсал бэелүүлхэ үедэ эхин һургуулинууд олоор баригдаа. Саашадаа долоон жэлэй, найман жэлэй һургуулинууд олошороо. Харин һүүлэй жэлнүүдтэ дунда һургуулинуудай тоо үргэдэжэ байнги.

Эхин һургуулинуудай үсөөрһэн ушар заримыень найман жэлэй болгоһонһоо гү, али тон жэжэ, бага комплектнэ һургуулинуудые болюулһанһаа дулдыдаа.

Мүнөө байһан һургуулинуудай тоо манай республика дотор бүгэдэ ниитын найман жэлэй һуралсал бэелүүлээд, бүхы һурагшадые ахамад классуудта һургаха арга бидэндэ олгоно, — гэжэ министр хэлэбэ.

Саашань бага комплектнэ һургуулинууд тушаа министр тогтоо. Юуб гэбэл, республика доторнай жэжэ эхин һургуулинууд үшөөл олон. Тэдэмнай арадай гэгээрэлэй зургаануудай болон багшанарай хүдэлмэридэ горитой түбэг ушаруулна, һурагшадай ойлгосын шанарта муугаар нүлөөлнэ.

Гэбэшье һайн жэшээнүүд олон юм хаш. Элидхэл соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, Улаан-Үдын аймагай Вознесеновкын бага комплектнэ эхин һургуулиин багшанар муу бэшэ амжалта туйладаг. Тэдэнэр түрүү дүй дүршэл хэрэглэн, хэшээл бүхэнэйнгөө шанар дээшэлүүлжэ, шабинартаа зааһан юумэеэ һайнаар ойлгуулжа шададаг. Энэ хэрэгтэ тус һургуулиин директор Галина Николаевна Богушевич гэгшын үүргэ ехэ. Иимэрхүү жэшээнүүдые олоор дурдажа боломоор.

Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр С. С. ДМИТРИЕВЭЙ элидхэлһээ

Дээрэ дурсагдаһан жэшээ юун тухай хэлэнэб гэбэл, ажалаа мүртэйгөөр, зүб гуримаар эмхидхээд байхадаа, бага комплектнэ һургуулидашье амжалта туйлажа боломоор гэжэ гэршэлнэ.

— Зүгөөр арадай гэгээрэлэй таһагай (даагшань нүхэр З. А. Пирогова) зүгһөө тон лэ харюусалгагүй, ямаршье шалгалта хэдэггүй дээрэһээнь Захааминай аймагай РТС-эй хоёр комплектнэ һургуулиин багша Е. В. Пахатова 428 хэшээлэй 420-ень ямаршье түсэбгүйгөөр, бэлэдхэлгүйгөөр үнгэргөө. Тэрэл һургуулиин багша С. Б. Тугутова ажалай, физкультурын, дуунай болон зурагай хэшээлнүүдые оройдоо хэдэггүй байшоо. Саашадаа тэдэнэр багшалжа бираха зон гү, али үгы гү гэһэн асуудал шиидхэхээр болоо, — гэжэ нүхэр С. С. Дмитриевэй хэлэхэдэ, делегадууд дэмжээ.

Юрэдөө, бага комплектнэ һургуулинууд үшөө удаан байхаар хүлеэгдэнэ. Юундэб гэхэдэ, жэжэхэн тосхонууд республика доторнай үшөөл олон. Тиимэһээ аймгүйсэдкомой болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд бага комплектнэ һургуулинуудта анхаралаа хандуулжа, саг соонь зохисотой туһаламжа үзүүлжэ байха зэргэтэй гээшэ ааб даа.

ҺУРГУУЛИНУУДАЙ МАТЕРИАЛЬНА БААЗА ҺАЙЖАРУУЛХА

— Зөөри зөөшын талаар хэр зэргэ хангагдангиб, һуралсалай болон хүмүүжүүлхы хүдэлмэриин удха тэрээнһээ дулдыдаха.

Тиимэһээ тэрэнние хараадаа абан, арадай гэгээрэлэй таһагууд партийна болон совет органуудай, предприяти болон ажахынуудай туһаламжаар һургуулинуудай материальна бааза бэхижүүлхын тула яһала ехэ юумэ хээ. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада үүсхэлтэ аргаар республика дотор 18960 һууритай 104 һургуули, 5320 һууритай 47 интернат баригдаа.

Хоринин, Загарайн, Кабанскын аймагуудта дээрэ хэлэгдэһэн эрилтые һайн ойлгожо, зүбөөр, холын хараатайгаар шиидхэнэ хаш. Хоринин аймагта һүүлэй гурбан жэлэй турша соо арбан дүрбэн эхин һургуули шэнэ байшантай боложо, һуралсалай хамаг хэрэгсэлнүүдээр хангагдаа. Һургуули бүхэн фильмскоптой, диафильмүүдтэй, элдэб пластинкануудтай, проигрывательтай, олонхинь киноаппарадуудтай. Эдэ мэтэ хэмжээнүүд һуралсалай шанар дээшэлүүлээ гэхэдэ болохо. Жэшээнь, 1964—1965 онуудай һуралсалай жэлдэ аймаг доторхи эхин классуудай һурагшадай мэдэсэ 91,6 процент байбал, үнгэрһэн һуралсалай жэлдэ 96,8 процент болоо.

Теэд хаа хаанагүй энэ асуудалда адляар хандадаггүйнь гэмшэлтэй. Түнхэнэй, Бэшүүрэй, Хяагтын, Сэлэнгын, Улаан-Үдын аймагуудта эхин һургуулинууд муухан байра байдалтай, һуралсалаа һайнаар эрхилхэ аргань ахирхан байһаар.

ЭХИН ҺУРАЛСАЛАЙ БАЙДАЛ БА ТЭРЭНИИЕ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД

Энэ асуудал дээрэ министр удаан тогтоо. Һайн ажалаараа суурхаһан һургуулинуудай ажалые алишье талаһаань шэнжэлэн, һургаал абамаар юумыень тобойлгожо харуулаа.

Тэрэнэй хажуугаар мууса хүдэлдэг һургуулинуудые, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдые шүүмжэлээ. Яахадааб гэбэл, амжалтын хажуугаар дутуу дунданууд үшөөл бии. Жэлһээ жэлдэ дүрбэ мянгаад һурагшадай нэгэ класстаа дахин һуулгагдаһан ушар тэдэнние гэршэлнэ. Үнгэрхэдөө нэгэдэхи, хоёрдохи классуудта үхибүүдые һуулгаха ушар үзэгдэнэ. Жэшээнь, нёдондоной һуралсалай жэлэй эсэстэ 1—2-дохи классуудта 1615 һурагшад үлөөгдэһэн байгаа.

Энэ ямар шалтагаанһаа болооб? Элидхэл соо дурсагдаһан баримтануудаар тухайлхада, зарим һургуулинуудта багшанарайнь методическа болон теоретическэ бэлэдхэл һула, тиимэһээ һуралсалай болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри муугаар эрхилэгдэнэ.

Баунтын аймгүйсэдкомой гэгээрэлэй таһагай хүдэлмэридэ дутуу дунданууд олон. Даагшань нүхэр А. Д. Батуев ажалдаа албан хойрогоор хандана. Тиимэл хадань 12 эхин һургуулиин оройдоол гурбаниинь бүхы гурбан четверть соо арай гэжэ шалгагдаа...

Саашань нүхэр С. С. Дмитриев зургаа наһа гүйсэһэн үхибүүдые һургуулида бэлдэхэ тухай, шэнэ программада шэлжэн оролго тухай һанамжануудаа хубаалдаа. Шэнэ программада орохын тула бэлэдхэлэй хүдэлмэри түлэг дундаа ябана. Тэрэнэй тоодо ном һударай асуудал ороно. 1969—1970 онуудай һуралсалай жэлһээ бүхы нэгэдэхи классууд шэнэ программаар һуража эхилхэ хадань, тэдэнэй үзэхэ номууд байгша оной май һара соо хэблэлһээ гаража, наймаанда орохо ёһотой.

БУРЯАД ҺУРГУУЛИНУУДТА ЯМАР ХЭЛЭН ДЭЭРЭ ҺУРГАХАБ?

— Буряад һургуулинууд РСФСР-эй национальна һургуулинуудтай адли нэгэ түсэбөөр хүдэлдэг гэжэ мэдээжэ, — гээд нүхэр Дмитриев хэлэбэ. — Нэрлэгдээшэ түсэб түрэлхидэйнь дураар ород хэлэн дээрэ һургахые хараалдаг. Теэд буряад эхин классуудта ород хэлэ мэдэхэгүй үхибүүдые түрэлхи хэлэн дээрэнь һургаха гээшэ эрдэм ном шудалалгын үндэһэн болохо үгэхэ ёһотой ха юм. Үхибүүд анха түрүүн түрэл хэлэн дээрээ тойрожо байгаа юумые ойлгодог, хадуудаг, түрэл хэлэнэйнгээ ашаар ород хэлэндэ һурана.

Гэхэ зуура һүүлэй жэлнүүдтэ зарим буряад һургуулинуудта эхин классуудаа ямар хэлэн дээрэ һургахаб, ахамад классуудта хэзээ ород хэлэн дээрэ ном үзүүлдэг болохо юм гэһэн асуудалые дутуу-ядуу ойлгодог ушар обёорогдоно. Зарим һургуулинуудта үхибүүд ород хэлэ мэдэхэ гү, али үгы гү гэжэ элирүүлэнгүй, нэгэдэхи класһаа ород хэлэн дээрэ һургажа эхилдэг. Бэшүүрэй аймагай Хонхолын, Гутайн, Ара-Харланай, Захааминай аймагай Хамниин, Цэхирай, Кабанскын аймагай Хандалын, Ранжуровай, Корсаковай, Яруунын аймагай Мужыхын, Улхасаагай һургуулинуудта ород хэлэн дээрэ бүхы үхибүүдые һургана.

Теэд нэгэдэхи класһаа ород программаар һурахадаа, үхибүүдэй түрэлхи хэлэниинь хүгжэдэггүй, юрэдөө ухаан бодолойньшье хүгжэлтэ удаардаг гэжэ элирүүлэгдээ.

«Республикын буряад һургуулинуудай хүдэлмэриин байдал ба тэрэнние һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» гэһэн Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1968 оной майн 14-дэ тунхаглаһан тогтоол соо энэ асуудалда тодорхой харюу үгтэжэ, буряад һургуулинуудта 5-дахи класс хүрэтэр гансал буряад хэлэн дээрэ ном зааха гэжэ хэлээтэй ха юм. Бэлэдхэлэй курса гараһан хойнонь лэ нэгэдэхи класһаа ородоор һургажа эхилхэдэ болохо. Мүн тэрэ тогтоол соо нэгэдэхи класһаа арбадахи хүрэтэр түрэл хэлэн ба литература заатагүй шудалагдаха ёһотой гэжэ заагданхай.

Саашань элидхэл соо бүлэ һургуули хоёрой холбоон тухай, эхин һургуулидахи хүмүүжүүлгын хүдэлмэри тухай хэлэгдээ.

ДЕЛЕГАДУУДАЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭҺӨӨ

...классуудай багшанарай ...ска 2-дохи зүблөөн оло-...нарал татаа. Тэрэнэй хү-... партийна, советскэ, ...ю хүтэлбэрилэгшэд, ...эрдэмтэд хабаадаба. ...Педагогическа эрдэмэй ...национальна һургуули-...хэлхэ институдай эхин ...таһагые даагша, педа-...эрдэмэй доктор **И. Г.** ...хоёр элидхэл хээ. Мүн ...нэрлэгдээшэ институ-...хүдэлмэрилэгшэ, педа-...эрдэмэй кандидат **П. И.** ..., Буряадай гүрэнэй ...институдай ректорэй ...педагогическа эрдэ-...дат **М. Н. Манга-**...д буряад һургуу-...багшанарай секционно ...үедэ һонирхолтой ...дые хээ.

...үдэр конференциин ...табигдаһан элидхэлнүү-...хэлсэлгэдэ һургуулиин ...гшэд, багшанар олоо-...гаа. Үгэ хэлэгшэд ехэн-...программада шэлжэн ...дал тушаа һаналаа ху-... Жэшээнь, Улаан-Үдын ...педучилищиин багша-ме-...**Г. Генхова** ород хэлээр ...ямар хубилалтанууд ...тэрэ хубилалтануудай ...дабагдахын тула ямар ...ээ һаа, дээрэб гэжэ ...

...Үдын найман жэлэй 6-да-...гурбадахи жэлээ шэ-...аар хүдэлжэ байнхай. ...лиин багшанар айхаб-...гаргажа, шэнэ прог-...ратай зүйлнүүдые ам-...дабаа. Багшанар ..., З. А. Казакова, ...ина, Е. А. Кокорина, ...енко гэгшэд шэнэ юумэ ...агүйгөөр бэдэржэ, ам-...ан, зуун процентын ...лаа. Яажа тиимэ амжалта туйлагдааб гэжэ зургаадахи һургуулиин директор **Е. Ф. Викулов** делегадуудта хөөрэжэ үгөө.

Конференциин гурбадахи үдэртэ бүлэг багшанар тэрэ һургуулида ошожо, ажал хүдэлмэритэйнь нюураараа танилсажа ерээ. Тэндэ ошоһон делегадууд ехэ олон юумэ ойлгожо ерээбди гэжэ баяртайнууд бусаа. Бүлэг делегадуудай һанамжые дамжуулан, Түнхэнэй аймагһаа ерэһэн багша **Д. Д. Халангуева** иигэжэ дурадхаа:

— Зургаадахи һургуулиин багшанарай дүй дүршэл согсолжо, республикын газетэнүүдтэ тусхай хуудаһа эмхидхыт. Юундэб гэхэдэ, шэнэ программаар яажа хүдэлхэеэ мэдэхэгүй гэхэ гү, али хүсэд ойлгоодүй багшанар республика дотор олон лэ...

Тус дурадхал яһала зүйтэй гэжэ һанагдана. Гэгээрэлэй министерство, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институт юу-хээ хэжэ байгаа бээ гэжэ найдагдана.

Улаан-Үдын хүдөөгэй аймагай ОНО-е даагша **А. И. Бусыгин** өөһэдынгөө һургуулинуудай шэнэ программаар хүдэлжэ байһан тухай хэлээ. Улаан-Үдын хүдөөгэй аймаг соо табин зургаан нэгэдэхи классууд шэнэ программаар һуралсана. Бараг амжалта туйлаһан багшанаршье бии юм хаш.

Кабанскын аймОНО-гой методист **И. Н. Евсюнин** мүн лэ шэнэ программа тухай хөөрэхэ зуураа, багшанарай бэлэдхэл тухай асуудал дайраа. Кабанскын аймагта тус асуудалда яһала анхарал хандуулагдана. Шэнэ программаар хүдэлхэ багшанарые бэлдэхэ асуудалда иимэ зүйлнүүд оруулагдана: идейно-теоретическэ бэлэдхэл; методическа шадабарияа предмедүүдээрээ эрдэмээ дээшэлүүлгэ. Иимэ бэлэдхэл гараагүйһаа, багшанарай шэнэ программаар амжалта туйлахань бэрхэтэй.

Яруунын аймагай Эгэтын адагай дунда һургуулиин эхин классай багша **Е. С. Цырендылыкова** багашуулые ленинскэ, дайшалхы болон ажалай алдар солын ёһо заншалаар хүмүүжүүлдэг багшанарай дүй дүршэл тухай хөөрөө.

— Шэнэ программада шэлжэн оролго гансахан эрдэм һуралсалай бэшэ, мүн политическэ удха шанартай хэрэг гээшэ, — гэжэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай ректорэй орлогшо **М. Н. Мангадаев** тэмдэглэбэ. — Ород гү, али буряад хэлээр яһала грамотна байһан аад, бусад предмедүүдээрээ научна гү, али үзэл бодолой талаар һулахан «тахатай» байгаа һаа, ехэ муу гээшэ. Тиимэһээ багша хүн гээшэ үдэрһөө үдэртэ эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхын тула уншаха, хүдэлхэ ушартай.

Хоринин аймагай Дэдэ-Тайлсын дунда һургуулиин директор **Г. А. Спиридонова** зургаа наһа гүйсэһэн үхибүүдые һургуулида бэлдэхэ тухай хэлээ. Дэдэ-Тайлсада бүри хоёр гурбан жэлэй саада тээ энэ асуудалда анхарал хандуулагдаа юм хаш. Юундэб гэхэдэ, һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ эмхи зургаанууд тэндэ үгы юм. Багшанарай зүблөөн дээрэ зургаа наһатан тухай зүбшэн хэлсээд, һүүлдэнь түрэлхидэй суглаа зарлажа, тэндэ тэрэ асуудалаа табяа.

Улаан-Үдын хүдөөгэй аймагай Посельскын эхин һургуулиһаа **Г. З. Сысоева** өөрынгөө дүй дүршэл тухай хуряангыгаар хөөрөө. Энэ багша бага комплектнэ һургуулида шэнэ программаар хүдэлнэ.

— Нэгэдэхи класснай шэнэ программаар һураха гэжэ мэдэхэдээ, ехэл зүрхэ алдаа һэмди, — гэжэ нүхэр Сысоева дурсаба. — Гэбэшье хүдэлхэл хэрэгтэй байгаа.

Тиимэһээ бүри эртээнһээ шэнэ программая шудалжа, өөһэдыгөө хуяглажа эхилээ һэмди. Тэрэнэй хажуугаар нэгэдэхи класста һураха үхибүүдтэй бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй байгаа. Мүнөө һуралсалай гурба четверть үнгэрбэ. Яһала амжалта туйлагдаа. Манай ажалай дүн юу гэршэлээб? Бага комплектнэ һургуулидашье шэнэ программаар хүдэлхэ ёһо гуримые түбэггүйгөөр эмхидхэжэ боломоор!...

Хуушанай мэдээжэ багша-методист **К. А. Олзоев** бэлэдхэлэй классууд тухай һанамжаяа хубаалдаа.

— Улаан-Үдын аймагай буряад һургуулинуудаар ябааб, — гэжэ **Кирилл Андреевич** хөөрөө. — Олон һургуулинуудтань бэлэдхэлэй классууд бии. Тэрээндэнь хойто жэлдэ шэнэ программаар нэгэдэхи класста һураха зургаа наһатан ябана. Тэдэмнай ород программаар һураха. Теэд үхибүүдэй ород хэлэниинь ахирхан даа. Шэнэ программа хуушандаа орходоо ехэл орёо болонги. Хайшан гэжэ тэдэ үхибүүд һураха юм ааб? Буряад һургуулиин шэнэ программа баһал орёо ха юм. Юундэ заатагүй ородоор һургахын тула бэлэдхэлэй класс нээхэ юм. Буряадшье программаар һураха үхибүүдые бэлэдхэлэй класста бэлдэхэдэ ядаг юм? Гэгээрэлэй министерство тус асуудал зүбөөр шиидхэхэеэ оролдохо бэзэ...

Нээрээшье наһажаал багшын һанаатаа зобохонь огто буруу бэшэ. Ород классуудые зүн дагаан олошоруулхын тула бэлэдхэлэй класс нээһэнэй аша үрэ бии гү?

Улаан-Үдын гурбадахи дунда һургуулиин директорэй орлогшо **В. П. Афанасьева** детсадуудтай холбоо барисаатайгаар хүдэлхэ тухай хэлэбэ. Энэ талаараа гурбадахи дунда һургуули дүй дүршэлтэй болонхой хэбэртэй. Гэхэ зуура эхин классай багшанарай хүдэлмэриин амжалта хүүгэдэй саадуудай хүмүүжүүлэгшэдһээ дулдыдаха гэһэн һанамжа нүхэр Афанасьева хэлээ. Зүгөөр тэрэ һанамжыень зүбшөөхын аргагүй. Хүүгэдэй саадууд бэлэдхэлэй бүлэгүүдэй үхибүүдые һургуулида бэлдэхэ программатайшье, уялгатайшье юм бэзэ. Теэд гансахан тэдэнэй ажалһаа багшанарай амжалта дулдыдаха гэжэ мэдүүлхэ гээшэ дэн хэтэрүүлһэн ябадал болоно. Ахамад классуудай багшанар олонхи ушарта эхин класста хүдэлдэг нүхэдөө гэмнэхэеэ һанадаг. Тиихэдэнь эхин классай багшанар өөрынгөө ээлжээндэ хүүгэдэй саадуудай хүмүүжүүлэгшэдтэ бүхы зэмэеэ тоходог болоо һаань, яалтай гээшэб?!

Юрэдөө тус конференци дээрэ яһала һонирхолтой хөөрэлдөөн болоо гэжэ тэмдэглэмээр. Ород болон буряад һургуулинуудай хоёр секци дээрэ хэдэн элидхэлнүүд шагнагдаа, зүбшэн хэлсэгдээ.

Улаан-Үдын нэгэдэхи интернат һургуулиин эхин классуудай багша **Д. Р. Бадмаевагай** «Ород хэлээр буряад һурагшадай аман хэлэлгые хүгжөөхэ хүдэлмэриин дүршэлһөө» гэһэн, Улаан-Үдын табин нэгэдэхи һургуулиин эхин классуудай багша, БурАССР-эй габьяата багша **М. К. Каменецкаягай** «Һуралсал болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхидхэхэдээ. һурагшадта дифференцированнээр хандаха» гэһэн элидхэлнүүд дээшээ хүргэгдөө.

Һүүлдэ делегадууд конференциин хүдэлмэриин дүнгөөр һанамжа дурадхалнуудые баталан абаа. Тэрэнь нэмэлтэ, хороолтотойгоор заһагдан хэблэгдэжэ, һуралсалай жэлэй дүүрэтэр һургуулинуудта тараагдаха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: конференциин зал соо.

И. БАЛЬДИРОВАЙ фото.

Редакцида ерэһэн бэшэгүүдһээ

ХАЛААНАЙНГАА ДААБАРИ —200 ПРОЦЕНТ

Захааминай аймагай Һонгиной шулуун нүүрһэнэй уурхайн барилгашад В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулагдан дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ хам оролсоод, абаһан уялгаяа саг болзортонь сүм дүүргэхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажаллажа байнхай.

Эндэ «Белаз» автомашинын жолоошод Ф. Лосев, Н. Гармаев, экскаваторщик Михаил Базаров гэгшэд халаанайнгаа даабарие 200 процент дүүргэнэ. Мүн тэрэнһээ гадна Василий Жаркойн хүтэлбэрилдэг үрэмдэгшэдэй бригадынхид нүгөөдүүлһээ дутуугүй ажаллажа, туйлаһан амжалтаа улам батадхажа байнхай.

И. ПЕЧАВИН,
«Ажалай туг» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ТАЙГА СООХИ... АСФАЛЬТ

Баргажанһаа хахад һара тухай морёор ябажа Улаан-Үдэ хүрэдэг байгаабди, — гэжэ эндэхи буурал сагаан толгойто үбгэд хөөрэдэг. Харин мүнөө Баргажанай аймаг ошохын тула гоё һайхан «АН-24» гэжэ самолёт ниидэдэг, хэдэн автобусууд далайн урда эрьеэрхи дардам харгыгаар гүйлгэдэг юм.

Гэбэшье Баргажанай адаг тосхон хүрэжэ ябатараа, баруун гар тээшээ эгсэ залаһаар, машинанууд елэн хара асфальтаар хушагдаһан харгы дээрэ гарашоод, шуумайн саашадаа табилуулдаг болонхой. Тайга соо ёһотойл асфальт харгы бии гээд хэн һанаха бэлэй? Баргажанай аймагтахи Хурамхаанай, Онёогой леспромхозуудай бэлдэһэн модо шэрэхэ 200 километр утатай шэнэ харгын эхин энэ гээшэ. Тус харгые «Иркутсклесжелдорстрой» трестын Баргажанай адагай управлениин барилгашад татаһан юм.

— Мүнөө дээрээ 40 километр шахуу харгы асфальтаар хушажа үрдеэд байнабди, үшөө 160 километр үлөө, — гэжэ харгы заһалгын мастер А. Иванов хөөрөө бэлэй.

С. ОЧИРОВ.

„БУРЯАД ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Түрэһэн үдэр... малгай хулгайлагшад"

Иимэ гаршагтай статья манай газетын февралиин 12-ой номерто толилогдоһон юм. Зэргээрээ аашадаг, һуни үдэрые мэдэнгүй дуран соогоо зайгуулдаг Лощеннов Борис, Беленев Ефим, Хромых Анатолий, Скворцов Александр гэдэгүүд тухай статья соо хэлэгдэһэн байгаа. Эдэнэр бэлэн олзо — хүнэй малгай буляажа абаад.., худалдажа олоһон мүнгэеэ ресторанда ерөөл хубаалдадаг болоһон хүйхэрнүүд юм.

Хабша хабшатар хабһаар гэдэгтэй, хүнгэн олзо бэдэрэгшэд тиигэжэ «бэлшэжэ» ябаһаар, хуулиин урда зогсохо баатай болобо.

Улаан-Үдын Октябрьскэ районой арадай сүүдэй шиидхэбэриин ёһоор, Лощенков, Беленев гэгшэд 4—4, Хромых — 3, Скворцов хоёр жэлээр эрхэеэ хаһагдаһан байна гэжэ тус районой арадай сүүдэй таһагые даагша С. Янина манай редакцида мэдээсэбэ.

...АДАЙ УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ VI СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

...РАССКАЗАЙ ХҮГЖЭЛТЫН ШАТАНУУД

...уран зохёолой, илангаяа ...озын, хүгжэлтэдэ рас-...үүргэ дүүргэһэн бай-...ёолшод Х. Намсараев, ...жабон, Ч. Цыдендамба-... Дамдинжапов, Ц. Жим-...бенов, Ц-Д. Хамаев бо-...рассказууд ород, бу-...дээрэ тусхай ном бол-...дэжэ гараһан байха

...буряад рассказай ана-...хэлэн дээрээ хэблэг-...Уран зохёолойнгоо ...нуудтай танилсаһан ...уншагшадай буряад ...ой түрүүшэйнгээ алха-...жэ эхилһэн 20-ёод ...рассказай ямар үүргэ ...тухайлан мэдэхэнь бэр-...йка магадгүй. Түрүү-...удай олонхинь урда-...зураглахадаа ажабай-...гы удха шанар хү-...шададаггүй байгаа. ...шэнэ ажабайдал ...нижороогүй, Буряад ...түлөөлэгшэ, бү-...үзэлтэй хүн үшөө ...байһан юм. Рассказ ...ушан ба шэнэ ажабай-...эн харуулхадаа, хүн ...бодолой, зүрхэ сэдь-...хүгжэлтэ тухай хүсэд ...йруулан бэшэжэ ша-... Б. Барадинай «Арга-...» гэжэ рассказ жэшээ ...ха харая. Аргатай бэрхэ ...хой хобдог, хару хя-...е наадалан элирүүлжэ, ...да тэдэнние эшээнэ. ...рань тэдэ зониинь ган-...һайхан зүн болошоно.

Солбоной Туяагай рассказ соо урданай ёһо заншалтай эбсээгүй буряад басаган түрэл гэрһээ гаража ошоно. Арбан жэл үнгэрһэн хойно залуу багша басаган нютагаа бусажа ерээд, хүн зоной урда үгэ хэлэнэ. Үндэр наһатай болоһон үбгэжөөл басагаяа арай гэжэ танина. Энэ арбан жэлэй турша соо басаган юу хээб, нютагайнь хүн зон шэнэ ажабайдалаа яажа зохёон түбхинөөб гэжэ автор харуулаагүй.

Тэрэ үеын литературын хүгжэлтэдэ арадай аман үгын зохёол ехэхэн нүлөө үзүүлһэн байна.

«Будамшуу», «Хоёрүү хүбүүн» болон бусад хүн зоной дунда хэлсэгдэдэг үгүүлэлнүүд рассказай үндэһэ һуури болохо бэлэн жэшээнүүд байгаа. Иигэжэ арадай аман үгын зохёол дээрэһээ үндэһэлэн байгуулагдаһан уран зохёолнууд бэшэмэл литературын бии болохо хэрэгтэ ехэхэн аша туһатай байһан юм. Х. Намсараевай рассказууд соо энэ жэшээ эли тодоор харагдана. Рассказай геройн элдэб энеэдэ наадатай байдалда оролго; уран һайхан зураглал; хошоо хурдан үгүүлбэри; зугаа наадата ушар; геройн хэлэһэн үгэ болон хэрэг үйлын тааралдаха зохилдохогүй үзэгдэл гэхэ мэтые уран зохёолшо ходо хэрэглэдэг байгаа. Зүгөөр Х. Намсараевай рассказууд уран зохёолнууд болонхой. Юундэб гэхэдэ, автор хүн зоной һанаан сэдьхэл шадамараар зураглан бэшэхэдээ ажабайдалай социальна талые харуулжа шададаг байһан юм («Тахуунай», «Үри нэхэбэри»). Уран зохёолшо энеэдэ наадатай ушар харуулхаһаа гадна, арад зоной түлөөлэгшын, дарлагша ангиин һанаан бодол гэршэлһэн образуудые байгуулжа шадаһан байдаг.

Бодото байдал үнэн сэхээр харуулха гэһэн үндэр үүргэтэ литература байгуулха хэрэг шэнэ эрилтэнүүдые уран зохёолшодой урда табидаг байгаа. Зохёон бэшэгшэд уран үгэ дээрээ нарин нягтаар ажалладаг, уран һайханай элдэб арга боломжонуудые үргэнөөр хэрэглэдэг болоһон байна. Х. Намсараев «Үншэдэй үхэл» гэһэн рассказ соогоо үхибүүнэй гэнэн сагаахан сэдьхэл, эхэ эсэгын зулгы энхэрэл харуулна. Эдэ бүгэдэ үүлэгүй сэлмэг үглөө, уни бутарма дулаахан гал гуламта зураглалга соо харуулагдана. Үхибүүдэй эрхэ зоргондоо тэнжэн үндыһэн балшар бага наһа үгэ бүхэнөө нарин нягтаар шэлэн зураглахадаа байгаалиин байдал тухай иимээр тэмдэглэн бэшэнэ: «хүхэ ногоон зүлгэ», «үглөөнэй тунгалаг һэбшээн», «хангай һайхан хада уулын орой», «хүхэ номин огторгой», «үнгэ бүриин һайхан сэсэгүүд», «алтан гургалдайн гоёхон дуунууд» гэхэ мэтэ. «Энхэрэн, хөөршөөн» байһан «эхын зөөлэхэн нюдэн» гэһэн ажаглалтатайгаар байгаалиин һайхан байдал харуулхадань, уран найруулгань бүри хүсэтэй болоно. Автор бишыхан Дондогой хуби заяанда ямараар өөрөө хандаһанаа наранай элшэ гэрэл зураглан мэдүүлнэ: «Үглөөнэй шэнэхэн хурса наран өөрынгөө һаруулхан гэрэл, дулаахан элшээр тэрэнние эльбэн, эрхэлүүлэн байна хэбэртэй».

Уран зохёолшын ирагуу хурса хэлэн эндэ мүн лэ ехэхэн үүргэ дүүргэээ.

Үншэн хэнзэ үлэһэн бишыхан Дондогой ами наһа һүнөөн дараһан барга харанхы ажабайдал уран зохёолшо эрид буруушаана.

Хүнэй һанаан сэдьхэлэй хүдэлсэ иимэ ирагуу уранаар харуулһан бэлиг шадабариин жэшээ буряад уран зохёолшодой рассказууд соо олон бии. 1930 ондо «Тэмсэлэй шэмэг» гэһэн журнал соо толилогдоһон «Норбын Дулма» гэжэ Шираб Нимбуевай рассказ энээнние гэршэлнэ. Рассказ юрын лэ сюжедтэй. «Хайрата манай эхэ!» — гэжэ үбэлэй һүни уһа удхажа байһан буряад басаган һанаата болоно. Тэрэнэй эхэ шэнэ ажабайдал үзөөгүй. Теэд тэрэнэй наһа бараһаншье һаань, баяшуул элдэб хоб тараажа, үһөөгөө абаха оролдолго гаргана. Үбэлэй шуургата һүниие зураглан харуулһаниинь рассказай удхые бүри хүсэтэй болгоно. «Хайрата манай эхэ!» гэһэн басаганай һанаан бодол уншагшын зүрхэ сэдьхэл хүлгүүлэн дайрана.

Социалис реализмын онол аргые шудалан хэрэглэжэ ябаһан буряад уран зохёолшод арад зоной һанаан бодолой, зүрхэ сэдьхэлэй шэнэ шэнжэ шанарнуудые гүн гүнзэгыгөөр харуулдаг болоо. 1930 ондо бэшэһэн Ж. Балданжабоной «Хурын бурхан» гэжэ рассказ харая. Хүдөө нютагай юрын лэ хүн Бата гэгшэ барометрэй ямар оньһотой, ямар юумэ харуулдаг байһые гэнтэ таажа ойлгоод, ламанарай мэхэ гохо тухай мэдэнэ. Батын гайхал, уур сухал, үзэн ядалга рассказ соо зураглагданхай. Бата өөрөө өөрыгөө, ажабайдалаа, тэрээн соо ямар һуури эзэлхэ байһанаа мэдэжэ абана. Бодото байдал үнэн зүбөөр зураглан харуулха бэлиг шадабари, социалис реализмын онол аргэ шудалһан ушар хадаа бүхы буряад литературымнай гаталан гараһан ехэ харгы зам гэршэлнэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жэлнүүдтэ совет арадай Эхэ орондоо хизааргүй ехэ инаг дуратай, үнэн сэхээр алба хэхээр бэлэн байха тухай үгүүлһэн рассказууд олоной анхарал хандуулдаг байгаа. Арадай дайшалхы хүсэл зориг үргэн дээшэлүүлэлгэ, дайн дажарай бүхы хохидолто аюул мэдэрэлгэ, илалта тээшэ эдэбхи үүсхэлтэ уряал — эдэ бүгэдэ тэрэ үеын рассказуудай гол түлэб удха болоно.

Эдэ жэлнүүдтэ Ж. Тумунов олон зохёолнуудые бэшэһэн байна. Тэрэнэй дайн тухай рассказууд соо совет арадуудай хани барисаан, интернациональна нэгэдэл тушаа уншанабди («Вега», «Эсэгэ хүбүүн хоёр»). Ж. Тумуновай «Талын бүргэд» гэжэ рассказ үргэн олон уншагшадта һайшаагдаһан юм. Үргэн талын хүбүүн, Совет Армиин баатар сэрэгшэ Баярта дайшалхы хэрэг үйлэнүүдээрээ фашистнуудые айлган һүрдөөжэ, «Талын бүргэд» гэжэ нэршэнэ. Уран зохёолшын энэ рассказ уншаһан хүн бүхэн үргэн уужам Эхэ оронойнгоо баатар сэрэгшэ хүбүүдэй нэрэ ээлүүдгүй һанаандаа оруулдаг. Тэдэнэй дунда Буряад ороной алдар суута хүбүүн, Смоленщинын партизанска нэгэдэлэй командир Гуржаб Очировай нэрэ заатагүй дурдагдадаг.

40-ёод онуудай рассказууд соо гансахан дайшалхы баатаршалга бэшэ, мүн ажал хүдэлмэри, зол жаргал, арадай соёл культура, совет обществын нэгэн һаналта хүсэл зорилго тухай хэлэгдэнэ. Ж. Балданжабоной рассказуудые хараад үзэе: «Байгалһаа һалхин үлеэнэ» — Байгал, Москва тухай һаалишан эхэнэрэй бэшэһэн дуу элитэ дуушан дуулана; «Жаргал харгы» — ажал дээрээ эдэбхи үүсхэл гараһан хүн тухай хэлэгдэнэ; «Талын харгы» — ород, буряад арадуудай хани халуун барисаан; «Доктор», «Бэшэг», «Һүн далай» — совет хүнэй ажал хүдэлмэри. «Галнууд», «Үүр хираанаар», «Дарима» — шэнэ ёһо заншал, хүнүүдэй дундахи харилсаан харуулагдана гэхэ мэтэ.

Дайнай һүүлэй үедэ буряад рассказай тематика нилээдгүй баяжаа. Найруулгынгаа янза түхэлөөр олон ондоо шэнжэтэй рассказуудые Ц-Д. Дамдинжапов, Ц. Галанов, К. Цыденов, Ц-Д. Хамаев, Д. Эрдынеев болон бусад бэшэһэн байна. Мүнөө үеын ажабайдал гүн гүнзэгыгөөр зураглан харуулха зорилго уран зохёолшод урдаа табина. Зохёон байгуулхы ажал хүдэлмэри хэдэг, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, ерээдүй тээшэ жүдхэн дабшадаг хүнүүд рассказууд соо зураглагдана.

К. Цыденов «Хээрэ» гэһэн рассказ соогоо ажабайдалай удха шанар тухай үгэ андалдаа зураглахатаяа хамта «эсэгэнэр болон үхибүүд» гэгдэдэг асуудал шиидхэнэ. Тэрээн соонь тойроод байһан ажабайдалдаа эдэбхи үүсхэл дүүрэнээр хандадаг мүнөө үеын хүнэй образ харуулагданхай. — «Зол жаргал гээшэ юун бэ гэнэ гүш?.. — хэндэшье хандаагүй маягтайгаар Намсарай үбгэн сайр кружкатай сайгаа яаралгүйхэн һорохынгоо хажуугаар асууна. Тиигээд асуудалаа мартажархиһан мэтэ, дахин абяагүй болоно...» Автор сюжедэйнгээ хараа шугам баримталнагүй. Харин тэрэнэй анхарал геройнуудай һанал бодолдо сүм хандуулагданхай. Үбгэжөөл юун тухай бодолгото болоноб? «Үни хада энэ болоһон юм, минии бүри залуу ябахада...» Үбһэ сабшалган дээрэ ябаһан хүнүүд Намсарай хүбүүн Сэжэб басаган хоёрой инаг дуран тухай хөөрөө шагнан дуулана. Империалис дайн, балд ноёдой хоро үһөө залуу хүбүүнэй инаг дура һүнөөн һалгажа шадаагүй. Теэд тэрэ үшөө нэгэ хатуу шалгалта гараха баатай болоо. Граждан дайнай үедэ Намсарай Сэжэб хоёр ондо ондоо ангиин тала баримтална. Хүбүүнэй аза талаангүй инаг дуран, хубисхалта ехэ зам харгы гаталһан арад тухай хөөрэлдөөн болоно. Жаргал гээшэ юун бэ? Автор энэ асуудалда харюусаагүй. Харин уншагша энээндэ өөрөө харюусаха арга боломжотой. Үнгэрһэн ажабайдалай энэ ушар сооһоо һайн һайхан байдалай яажа бии болоһые, эсэгэнэр болон аха нүхэдэйнгөө яажа тэмсэһые мэдэжэ абанабди.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

РАССКАЗАЙ ХҮГЖЭЛТЫН ШАТАНУУ[Д]

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

Д. Эрдынеевэй «Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй» гэһэн рассказ уншалгын анхарал хандуулна. Тэрээн соонь үе саг болон хүнэй һанаан сэдьхэл тухай бодолнууд хэлэгдэнхэй. Түбэргөөнтэн гээшэ хатуу сэдьхэлтэй, омог дорюун, шэрүүн зан абаритай зон гэжэ анхан холоһоо алдаршаһан байгаа. Теэд Түбэргөөнтэнэй шэнэ үеын хүнүүд уг залгамжалан солорхоһон «хүбшэргэйгөө» һуладхаа гэжэ аха үетэниинь адагладаг болонхой. Рассказай гол герой Дамдинай бэе махабадай түхэл, хүмэдхэ дороһоо хүлзэһэн хараса Түбэргөөнтэнэй угай хүн байһыень элирүүлнэ. Зүгөөр хэрэг үйлэ болон зан абаряараа тэрэ шэнэ үеын хүн байһанаа харуулна. Автор Галсан Дамдин хоёрой образ ондо ондоо уран һайханай онол арга хэрэглэн зураглана. Галсанай ямар хүн байһые тэрэнэй хэрэг үйлэһөө мэдэжэ абанабди. Харин Дамдинай образ тэрэнэй һанаан бодолоор, хүсэл зоригоор элирхэйлэгдэнэ. Дамдинай сэдьхэл зүрхэн соо хоёр хүсэн нэшэлдэнэ: «Түбэргөөнтэндэ туд харша, танигдаагүй хоёр хүсэн тэмсэжэ байгаа һэн...» Арад зоной нгоо гаталжа гараһан зам харгы дээрэхи түүхэтэ ехэ үзэгдэлнүүдэй удхэ шанар унгяарнь ухамайлан мэдэжэ, ажабайдал ажаглан хурсаар хараха гэһэн хүсэлөө автор эндэ гаргажа шадаа гэжэ һанагдана.

Һүүлшын жэлнүүдтэ буряад прозодо шүлэгэй аялгаар бэшэгдэһэн рассказууд бии болоо. Иимэ рассказ бэшэхэдээ түрэл хэлэнэйнгээ уран үгын баялигые шадамар бэрхээр хэрэглэжэ шадаха хэрэгтэй байдаг. Д. Улзытуев, Ц-Д. Хамаев, Д-Д. Мункоев болон бусадай бэшэһэн иимэ рассказууд урагшатай эхинэй жэшээ болоно. Д. Улзытуев «Арбан хоёр һара» гэжэ рассказ соогоо бага балшар ба эдир наһан, үүлэгүй сэлмэг тэнгэри тухай дуулана. Тэрэ хадаа түрэл байгаалияа һайшаан халимдан харана. Энэнь гансахан өөрынь мэдэрэл бэшэ, харин ерээдүйдөө этигэн найдаһан совет хүн бүхэнэй һайн һайхан мэдэрэл болоно. Үглөөнэй сэлмэг наран, сэсэг намаа, тунгалаг уһан, инаг дуран рассказ соо зураглагданхай. Поэт ажабайдалда, хүн зондо, байгаалида дуратай. Тэрэ ажаглан хараха хурса харасатай, шагнаархан дуулаха һонор дуулбаритай. «Эгээл энэ үедэ тарялан соо ороод шагнаархаа һаа, хоолос соохи үшөө ногоохон орооһоной жинияса боложо байһан абяан эб элихэнээр дуулдаха һэн...»

Ц-Д. Хамаевай «Манаанда», «Хүн» гэһэн рассказууд соо ажабайдал, залуу наһан, байгаали, хүнэй жабхаланта ехэ хүсэн тухай хэлэгдэнэ. Хүнэй образ уран гоёор зураглагданхай: Хиибараан соо хүдэлһэн юртэмсын энгэрһээ хоёр бүмбэгэ абажа дээшэнь шэдэһэн юм гэдэг. Балсанта баруун гарһаань мултарһан бүмбэгэнь наран боложо дэгдэһэн, зүүн гарһаань мултарааша һара боложо һаадагтаһан байгаа хаш... Галгүй газарта гал үгэжэ, ногоогүй газарта ногоо ургуулжа, бодос бүхэнние ашаглажа, байгаалние хубилгаһан, юртэмсые доһолгоһон юм шуу даа... Хүн! Нээрээшье гайхамшагта үгэл!..»

Даша-Даба Мункоев «Бүргэд» гэһэн рассказуудайнгаа түрүүшын ном хэблүүлжэ гаргаа. Эхэ тухай дуун, солдадай ажабайдал, хани барисаан ба инаг дуран, түрэл оронойбайгаали — эдэ бүгэдэ рассказуудайнь гол удха болоно. Залуу автор уран найруулгын арга боломжонуудые бэрхээр хэрэглэжэ шададагаа харуулаа. «Эхэ тухай дуун», «Бүргэд» гэһэн ирагуу аялгата зураглалнуудынь бүхы рассказууд сооһоонь һайнаараа илгарна гэжэ тэмдэглэхээр. Эдэ үгэнүүд ямар гүн гүнзэгы удхатай гээшэб. «Шш-ш! Ааляар, ааляар, нүхэд... эхэ амаржа байна... Юумэ бү түергыт, аяга, табаг бү хангиргыт... Ааляар, ааляар гэнэб танда, далайн саагуурхин! Энэ зэрлиг, галзуу хүгжэмөө болюулыт, түмэр түжөө наяруулхы намдыт! — гэжэ би бүхы эхэнүүдэй зүгһөө хэлэнэб. — Үгы, захирнаб!» Эндэ замбуулин руу ниидэдэг, гүрэн түрэ хүтэлбэрилдэг, шухала шухаг хэрэг үйлэ бүтээдэг зоной образ гаргахатаяа хамта эхэ хүнэй алдар соло дуулана.

Мүнөөнэй буряад рассказай туйлалтануудые тэмдэглэхэдээ, авторнууд зүб замаар ябана гэжэ хэлэхэ ёһотой болоно. Шэнэ ажабайдалай бодото үнэн байдал урач үгын хүсөөр харуулха, совет хүнэй һайн һайхан үйлэ хэрэг болон үдэр бүриин баатаршалга зураглаха гэһэн социалис реализмын үндэр үүргэтэ зорилго манай уран зохёолшод урдаа табина. Коммунизм байгуулжа байһан арадай, хүн зоной хуби заяан буряад рассказууд соо харуулагдана. Мүн совет хүнэй гайхамшаг хүгжэлтэ, тэрэнэй баатарлиг ажал уран хурсаар найруулагдан бэшэгдэнэ.

Уншагшадай зүрхэ сэдьхэл болон һанаан бодолдо нүлөөлхэ, бэлиг шадабаряа дээшэлүүлхэ, үе сагайнгаа, общественын хүсэлтэ хараа шугам уран һайханай образууд соо байгуулха гэһэн зорилго уран зохёолшодто бии. Зүгөөр энэ талаар хэгдэхэ юумэн ехэ байна.

Рассказ гээшэ онсо өөрын шэнжэ шанартай жанр болоно. Тэрээндэ тусхай эрилтэнүүд: уран һайханай арга боломжонуудые шадамар бэрхээр хэрэглэхэ; удха шэглэлээрээ уран хурса; хямда богонихон формо баримталха — иимэ эрилтэ табигдана. Буряад рассказууд эдэ эрилтэнүүдые дүүргэнэ гү? Үгы гэжэ сэхыень хэлэе. Олон авторнууд тус жанрай гол эрилтэнүүдые баримталнагүй гэжэ һананабди. Ц-Д. Хамаевай «Сагаан сэдьхэл», Ш-С. Бадлуевай «Сэбэр басагад» гэһэн рассказуудай согсолборинууд соохи олон зохёолнууд үнгэрмэ шашаг үгэтэй дээрэһээ шанар муутай байна.

Буряад рассказууд соохи портрет тухай тогтон хэлэхэ дуран хүрэнэ. Тэрэ хадаа хоёр-гурбан онсо өөрынь шэнжэнүүдээр зураглагдаад, һүүлдэнь геройн саашанхи үйлэ хэрэгүүд соо элирүүлэгдэдэг. Туужа болон романууд соо автор өөрһөө хэлэжэ, олон юумэ тодорхой эли болгодог. Харин рассказ соо тобшо ба тодо элирхэйлэлгэ автор үгэхэ ушартай. Манай авторнуудай энээниие баримталдаггүй байһаниинь гэмшэлтэй.

Социалис реализмын литературын нэгэн шухала темэ болохо ажал, баатарлиг хүдэлмэри буряад рассказууд соо хүсэд дүүрэнээр харуулагданагүй. Хүдэлмэришэдэй, колхоз болон совхозой түлөөлэгшэдэй, интеллигенциин гүн гүнзэгы образууд үгы байна.

Хүдөө нютагай ажабайдал харуулһан рассказууд яһала олон байһаниинь мэдээжэ. Зүгөөр манай уран зохёолшод хүдөөгэй мүнөөнэй байдал ехэнхидээ хүсэд дүүрэн мэдэнэгүй гээшэ ха гэжэ адаглахаар байна. Рассказуудай геройнууд хүдөө нютаг албанай хэрэгээр лэ ерэнэ. Иимэ эхитэй зохёолнууд олон. Уран зохёолшод хүдөөгэй байдал тухай дурдалга бэшэдэг. Үнгэрхэдөө манай залуу авторнууд залуу наһаяа дурдан бэшэдэг байна — бага наһан, эдир наһан, хоёр-гурбан ... болоһон ушар. Иимэ... халирхай, гүйхэн зо... болоно.

Удха болон үйлэ хэр... лирхуу рассказууд ... дайралдадаг: Ц. Гала... найма наһан», Ц-Д. ... «Уулзалга», Д. Эрдынеев... дуран». Мүн темээр... рассказууд олон: К. ... «Эхэ», Ц-Д. Хамаевай ... А. Жамбалдоржиевай «... саган», З. Гомбожабай ... басаган» гэхэ мэтэ.

Буряад рассказууд, бү... рэнь абажа харахада, со... ратурын ёһо заншал ... гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй ... гахан статья соо энэ жа... талые абажа хараха, авт... лон рассказуудые бүл... лэн тоолохо аргагүй ... мэдээжэ. Шүүмжэлэгш... уншагшад энэ ехэ хө... хабаадаха аабза гэжэ ... Иимэ хөөрэлдөөн манай ... дай арга боломжонууд... дабаряа зүб мүрөөр сэ... шадаа эрхим зохёолнууд... хэдэнь туһа хүргэхэнь ...

В. МА[...]

хэлэ бэшэгэй эрдэмэй ...

Спорт · Спорт · Спорт · Спорт · Спорт

ТАСС-ай ЛЕНТЭҺЭЭ

ОБЕРВИЗЕНТАЛЬ. «Свободная пресса» гэһэн кубогта хүртэхын түлөө ГДР-эй энэ хотын трамплинһаа һүрэхэ мүрысөөндэ Ленинградай Владимир Галкин найман оронойшадамар бэрхээр «ниидэдэг» санашадай дундаһаа дүрбэдэхи һуури эзэлээ. Тэрэ хоёр удаа һүрэхэдөө, 224,5 очкотой болоһон байна. Эндэ 238,4 очко бэшүүлһэн Хейнц Шмидт (ГДР) илаа.

КИРУНА. Швециин хойто зүгэй энэ хотодо боложо байһан мүнөө жэлэй санашадай уласхоорондын мүрысөөндэ Европын бэрхэ санашад хабаадалсажа байнхай. 30 километрэй зайда 1 час 36 минута 01 секунда соо гүйһэн ФРГ-гэй Вальтер Демель илажа гараа. Удаань швед Ларс-Арне Беллинг —1 час 37 минута 32 секунда, итальянец, Олимпиин чемпион Франко Нонес—1 час 37 минута 57 секунда, гурба дахин дэлхэйн чемпион ябаһан норвежец Гьермунд Эгген—1 час 39 минута 41 секунда соо гаталаа. Эхэнэрнүүдэй 5 километрэй урилдаанда Финляндиин чемпион Марьятта Кайосмаа 26 минута 41 секунда харуулжа эрхимлэһэн байна.

САРАЕВО. Югославиин энэ хотодо үнгэргэгдэжэ байһан уласхоорондын шатаршадай мүрысөөндэ юһэн уулзалга болоо. Совет гроссмейстер Виктор Корчной түрүүлжэ ябана. Тэрэ 7,5 очкотой болонхой. Венгриин гроссмейстер Барцан нэгэ очкогоор гээгдэжэ ябана. Манай хоёрдохи түлөөлэгшэ гроссмейстер Лутиков 4,5 очкотой болоод байна. Мүрысөөнэй түгэсхэл хүрэтэр 6 уулзалга үлэнхэй.

ОСЛО. Норвегиин Квейдетын хилые дабажа, Швециин Гаделе тээшэ зурыһан 15 километрэй зайда болоһон эхэнэр санашадай ээлжээтэ «марафондо» Олимпиин алтан медальда хүртэһэн, Норвегиин дамжуулан урилдагшадай командада хабаадалсагша Берит Мердре 1 час 08 минута 25 секунда ябажа эрхимлээ. Энэ мүрысөөндэ 30-һаа дээшэ наһатай спортсменкэнүүд хабаадалсахадаа, муу бэшэ дүнгүүдые туйлаа. Тиигэжэ илан гарагшаһаа хоёр дахин аха 47 наһатай Марта Норберг 1 час 18 минута 57 секунда соо гаталжа, һайн дүн харуулһан байна.

БЕЛГРАД. Мартын 8-най һайндэртэ зорюулагдаһан эхэнэр шатаршадай уласхоорондын мүрысөөндэ шатараар Советскэ Союзай чемпион, Тбилисиин Нана Александрия илажа гараа. Нана абажа болюмоор 17 очкоһоо 13 очкотой боложо, мүрысөөнэй «эзэн» Катарина Ивановичһаа хахад очкогоор түрүүлээ.

Белградай мүрысөөндэ хабаадалсаһан манай хоёрдохи шатаршан Татьяна Затуловская (Баку) 10 очко бэшүүлжэ, зургаадахи һууридa гараа.

Энэ шатаршадай тулалдаанда юһэн оронойтүлөөлэгшэд хабаадалсаһан байна.

МҮНӨӨ, ҮГЛӨӨ, НҮГӨӨДЭР...

ДААМ. Россин Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө даамшадай хахад финалай мүрысөөн манай Улаан-Үдэ хотодо апрелиин 2-то эхилбэ. Энээндэ Амарай, Омскын, Новосибирскэ, Кемеровскэ, Тюмениин, Свердловско областьнуудай, Алтайн, Красноярска хизаарнуудай болон Буряадай, Яхадай АССР-нүүдэй 54 бэрхэ даамшадһаа бүридэһэн 8 команда хабаадалсана.

Кемеровскэ областиин даамшадай команда 1967 ондо үнгэргэгдэһэн наадаанда Россин Федераци дотор түрүү һуури эзэлжэ, РСФСР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Мүнөө эндэ наадажа байгаа тус командын бүридэлдэ даамаар СССР-эй спортын мастер Николай Чирков, кандидадта мастер солотой 4 хүн, нэгэдэхи разрядай даамшан Зоя Маркачева оролсонхой.

Омскын команда баһал мэргэжэл шадабаряар эрхим даамшадтай. Тэдэнэй дунда СССР-эй спортын мастер—2, мастерта кандидадууд—3, нэгэдэхи разрядтай 1 хүн бии.

Яхадай АССР-һаа энэ мүрысөөндэ хабаадагшадые СССР-эй спортын мастер Андрей Алексеев толгойлно. Тус командада спортын мастер—4, нэгэдэхи разрядтай 1 хүн наадана.

Манай республикын бэрхэ даамшад: багша Нурбо Гармаев, мастерта кандидат, инженер Владимир Гольцман, Түнхэнэй аймагай түлөөлэгшэ нүхэр Хогоев, Гусиноозерск хотоһоо нүхэр Елизов, эхэнэр даамшан, Яруунын аймагай түлөөлэгшэ Долгор Жалсанова гэгшэд энэ мүрысөөндэ хабаадалсана.

Даамшадай һонин мүрысөөн Улаан-Үдын түмэр замай техникумэй актова зал соо үнгэргэгдэнэ. Апрелиин 13 хүрэтэр үргэлжэлхэ байна. Мүрысөөнэй үедэ солото мастернууд даамаар һонирхогшодто наадаанай талаар тайлбари хэхэ, олон хюлгэ дээрэ наадалга эмхидхэхэ болоно.

БОКС. Үглөөдэр Улаан-Үдын түмэр замшадай соёлой байшан соо Буряадаймнай мэдээжэ боксернууд Эрхүүгэй боксернуудтай уулзажа мүрысэхэнь. Энэ мүрысөөндэ боксоор СССР-эй спортын мастернууд: Д. Бабудоржиев, Сергей Банзаракцаев, Н. Федотов болон мастерта кандидадууд В. Доржиев, М. Шантанов, О. Сандаков, В. Шевченко гэгшэд хабаадалсажа, республикынгаа нэрэ хүндые хамгаалха байна.

УРИЛДААН. Үнгэрһэн һарын туршада республикымнай хото, хүдөөгөөр хурдаар гүйгшэдэй мүрысөөн үнгэргэгдэжэ, солбон шамбайшуул элирүүлэгдэһэн юм. Тиин үглөөдэр, субботын үдэр, уһанай станциин талмай дээрэ эдэнэрэй түгэсхэлэй мүрысөөн эхилхэнь. Эндэ илажа гарагшад Хүндэлэлэй грамотаар, бэлэгүүдээр шагнагдажа, зональна мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэтэй болохо юм.

ЭРДЭМТЫН 60 НАҺАНАЙ ОЙ ТЭМДЭГЛЭГДЭБЭ

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай конференц-зал соо ниитын эрдэм шэнжэлэлгын институдай литература болон арадай аман зохёолой секторые даагша, наука болон техникын габьяата ажал ябуулагша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор А. И. Улановай 60 наһа хүрэһэнэйнь, мүн научно-педагогическа ажал ябуулгынь 40 жэлэй ой тэмдэглэгдэбэ.

Түүхын эрдэмэй доктор Е. М. Залкинд энэ баяр ёһолол дээрэ эхилэлгын үгэ хэлээ. Һүүлдэнь хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Л. Е. Элиасов нүхэр Улановай ажабайдал, ажал ябуулга тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэһэн байна.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат А. Б. Соктоев, филиалай кадрнуудай таһагай начальник Б. Б. Бодиев, КПСС-эй Улаан-Үдын Советскэ райкомой секретарь Т. Н. Сан...

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

...жиева, Буряадай АССР-ай ... лэй министрэй орлогшо ... жинова, «Буряад үнэн» ... хүдэлмэрилэгшэ Р. Ц. ... республикын уран зо... холбооной түрүүлэгшэ ... раев, «Байгал» журнал... тор А. А. Бальбуров, ... багшанарай институдай ... М. Н. Мангадаев, мүн ... тудай доцент С. Ш. ... түүхын эрдэмэй доктор ... таев, хэлэ бэшэгэй эрд... дидат Ц. Б. Цыдендамб... хын эрдэмэй кандидат... Санжиев, Б. Д. Цыбик... бусад амаршалгын халуу... нүүдые хэлэһэн байна.

Удаань ороной ... ерэһэн амаршалгын ... бэшэгүүд уншагдажа, ... гүүд юбилярта барюул...

Һүүлээрнь А. И. Улано... лэжэ, сугларагшадта ... халуун баяр хүргөө.

ХҮГЖЭМДЭ ДУРАТАЙШУУЛДА

Яруунын аймагай Гүндэ нютагта Нарһатын хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин филиал нээгдэхэнь. Мүнөө Яруунын совхозой хүсөөр ерээдүй һургуулиин байра таатай зохидоор бэлдэгдэжэ байнхай. Тэрэшэлэн 3 пианино, 12 баян, мүн бусад ... инструментнүүд захигда...

Һуралсалай шэнэ ... дын оюун бэлигтэн хү... раха аргатай болохо.

С. БУД[...]

ШЭНЭ ҺУРГУУЛИ

Сэлэнгын аймагай «Эрдэм» колхозой түбтэ баригдаһан шэнэ һургуули ашаглалгада һаяхан үгтэбэ.

Гүрэнэй комисси барилгын шанарые шалгахадаа, «һайн» гэһэн сэгнэлтэ үгөө.

Халуун уһаар ду... даг энэ һургуулида 320 ... һураха юм. Олон тоото ... дай таһалгануудһарууд... Тусгаар хими, физикын ... дүүдтэй, кино харуулха ... библиотекэ, буфеттэй.

В. СА[...]

СЕЛЬПОГОЙ ТООСООН

Һаяшаг Түнхэнэй аймагай Хойморой сельпогой правлениинхид үнгэрһэн жэлэйнгээ дүнгүүдые согсолжо, кооперативайнгаа гэшүүдэй хамтын суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэбэд. Энэ суглаанда тус сельпогой худалдаа наймаанай таһагые даагша Г. П. Овчинникова элидхэл хэхэдээ, нёдондонойнгоо түсэбэй дүүргэлтэ ба байгша оной шэнэ уялга, шэнэ барилганууд тухай дэлгэрэнгыгээр ...

Удаань эндэ сугларагш... далдаа наймаанай ябаса... бараа, эдеэ хоолоор ханга... таглалнуудые элиһэл... лээ.

Һүүлдэнь тус сельпогой ... лениинхид болон коопе... гэшүүд В. И. Ленинэй ... 100 жэлэй ойн һайндэр... лан, дээшэлүүлэгдэһэн ... уялга баталан абаба.

Б. БИР[...]

АЙЛ БҮХЭНДЭ — ГАЗЕТЭ, ЖУРНАЛ

Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхозой партийна комитет 1969 оной хэблэл захилгада тон ехэ анхарал хандуулаа. Колхозойнгоо гэшүүдэй журнал, газетэнүүдые олоор захижа, саг үргэлжэ уншажа байхыень уряалан, тэдэнэйнгээ дунда ойлгуулалмжын хүдэлмэри ябуулһан, хэлхээ холбооной хүдэлмэрилэгшэдтэ ехэхэн туһаламжа үзүүлһэн байгаа. Тиигэжэ эндэ газетэ, журнал захилга эмхитэйгээр үнгэргэгдэһэн юм. Бүхыдөө 5 мянган түхэригэй захил хэгдээ.

Почтальон Н. Д. Раднаева нютагтаа табан жэлэй туршада почтальоноор хүдэлхэ зуураа, өөрынгөө уялга, ажал хэрэгые үнэн сэхээр дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхозой почтальон Н. Д. Раднаева (баруун гарһаа) эндэхи хэлхээ холбооной таһагые даагша Е. В. Кононоватай хөөрэлдэжэ байна.

К. ГАБАЕВАЙ фототекст.

НРБ-гэй правительствын мэдүүлгэ

СОФИ. (ТАСС). Болгариин Арадай Республикын правительствын мэдүүлгые БТА агентство дамжуулаа. Тэрэнэй текст доро толилогдобо:

Совет-хитад заншалта хани барисаае хитад арадай ухаан бодолһоо зайсуулхые, Советскэ Союзда, мүн совет арадта харшаар хандаха, СССР-ые үзэн ядаха һанал бодол түрүүлхые Хитадай Арадай Республикын тусхай этэгээдүүд олон жэлэй турша соо удаа дараалуулан зорюута эрмэлзэдэг. Советскэ Союзай ба Хитадай Арадай Республикын хоорондохи хилые буруу гэжэ тоолоно, газарай талаар юугээршье зүбтүүлхын аргагүй хуурмаг эрилтэнүүдые хэнэ. Баримтанууд бүдүүлигээр хазагайруулагдана. Октябриин революциин түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилэн, Советскэ Союзай Хитад тушаа ходо доол баримталдаг ленинскэ хани барисаанай политика, мүн һайн һайхан сэдьхэлэй туһаламжа муушалагдадаг байха юм. Совет ороңдо харша хараа шэглэл элитээр баримталан, хитад засагаархид һүүлэй үедэ убайгүй муухай хорото аашануудые гаргадаг болоо. Аласдурна зүгтэ Уссури мүрэн шадарай совет-хитад хилэ дээрэ зэбсэгтэ тулалдаае, шуһа адхаралгые тэдэнэр зорюута эмхидхээ.

СССР-эй правительствын мэдүүлгые, совет-хитад хилэ дээрэ таарамжатай һайн оршон байдал тогтоохо, бата бэхи эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангаха, совет ба хитад арадуудай хани ёһоной харилсаа ба холбоо байгуулха зорилгоор Совет правительствын үнэн зүрхэнһөө гаргадаг хүсэлэл оролдолгые, тэрэшэлэн совет ба хитад тусхай түлөөлэгшэдэй хоорондо Пекиндэ 1964 ондо эхилһэн зүбшэлнүүдые шадаал һаа түргэнөөр һэргээхэ тухай дурадхалыень Болгариин Арадай Республикын правительство шууд сэхээр дэмжэнэ.

Империализмда эсэргүү хамтын тэмсэлэй аша туһада, эб найрамдалай ба социализмын хэрэгэй аша туһада тааруугаар бүхы асуудалнуудые хэлсээ хэжэ шиидхэхэ шухала байһанда Хитадай Арадай Республикын правительство хүсэд анхаралтайгаар хандаха гэжэ Болгариин Арадай Республикын правительство найдана.

ЭЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙШҮҮЛ ШОО ҮЗҮҮЛБЭ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Норданиин һуурин газарнуудые Израилиин агаарһаа добтолгые буруушааһан, Дүтын Зүүн зүгтэхи оршон байдалай шахардуу боложо байһанда ехээр һанаа зоболгые элирхэйлһэн резолюциие ООН-ой Аюулгүйн Совет апрелиин 1-нэй үдэшэ олонхиин арба нэгэн дуугаар баталан абаа. Дүрбэн делегаци һаналаа баряа.

Норданиин газар руу Израилиин самолёдуудай һаяхан хэһэн добтолгонууд ООН-ой уставые бүдүүлигээр эбдэһэн ябадал болоно гэжэ тэмдэглэхэ зуураа, хэрбээ иимэ ээзэрхэг түримхэй ябуулганууда болюулагдаагүй һаань, «иимэ добтолгонуудай дахяад лаб гарахагүйн тулада уставаар хараалагдаһанай ёһоор саашанхи бүри үрэ ехэтэй алхамуудые хаража үзэхын тулада Совет сугларха баатай болохо» гэжэ Аюулгүйн Совет Израилиин правительствые дахяад уридшалан һануулаа.

Пакистанай, Сенегалай ба Замбиин делегацинуудай дурадхаһан проектын үндэр дуунда табигдахада, имагтал США-гай, Англиин, Колумбиин, Парагвайн делегадууд һаналаа баряа.

Израилиин ябуулгануудые үгэ хүүрээрээ буруушаадаг аад, харин Израилиин сэргэйхидэй саашанхи зэрлиг ябуулгануудые болюулха зорилготой резолюциин түлөө дуугаа үгэхэһөө арсажа, Холбоото Штадуудай болон Англиин билдагуу хараа бодол баримталһан тухай Саудовска Аравиин түлөөлэгшэ хэлээ. Тиихэдээ Дүтын Зүүн зүгэй хэрэгүүд тушаа Советскэ Союзай баримталдаг политикада халдан орогшодто Саудовска Аравиин түлөөлэгшэ шанга харюу үгэһэн байна. Советскэ Союз Азиин агуу ехэ гүрэн болоно, США гү, али Англида орходоо, тэрэ Дүтын Зүүн зүгтэ һураггүй ойро оршодог гэжэ һануулха зуураа, СССР-эй правительство араб оронуудай асуудалнуудые һураггүй һайнаар ойлгодог гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээ.

ВНР-эй, Финляндиин, Советскэ Союзай түлөөлэгшэд мүн лэ үгэ хэлэһэн байна.

„ЮМАНИТЕ" ГАЗЕТЭ ФРАНЦИДА ОЛООР ТАРААГДАНА

ПАРИЖ. (ТАСС). «Юманите» газетые олоор тарааха кампани Францийн Компартиин уряагаар мартда амжалтатайгаар үнгэрөө гээд тус кампаниин дүнгүүдые гаргахадаа, ФКП-гэй генеральна секретарь Вальдек Роше «Юманите» газетэдэ апрелиин 1-дэ тэмдэглэһэн байна. Франциин хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай аша туһые хамгаалдаг Франциин Компартиин газетые хэдэн олон мянган французууд захяа. Буржуазна үзэл бодолой нүлөөндэ эсэргүүсэн, ФКП-гэй үзэл сурталые хаа хаанагүй дэлгэрүүлхын түлөө тэмсэл шангадхаха угаа шухала боллоо гээд В. Роше онсолон тэмдэглээ.

Европодохи аюулгүй байдал хангаха дүхэм нүхэсэл

БЕРЛИН. (ТАСС). Европодохи хилэнүүдэй ойроо хүртэшэгүй байлгые, ГДР-ые мэдэрэлгэ ядерна зэбсэгтэй болохоһоо ФРГ-гэй арсалга Европодохи аюулгүй байдал хангаха дүхэм нүхэсэл болоно гээд «Горизонт» гэжэ журнал онсолон тэмдэглэнэ.

«Будапешт — шэнэ шухала үүсхэл» гэжэ гаршагтай статья соогоо журнал ингэжэ бэшэнэ. Варшавска договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Политическэ консультативна комитедэй зүблөөн адэ гүрэнүүдэй шууд сэхэ политика бэелүүлдэг байһыень дахяад харуулба.

Швейцариин Ажалай партиин ЦК-гай резолюци

ЖЕНЕВЭ. (ТАСС). В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе һайндэрлэхэ тухай резолюциие Швейцариин Ажалай партиин Центральна Комитет баталан абаа. «Вуа Увриер» гэжэ газетэдэ толилогдоһон энэ резолюци соо, тусхайлбал, ингэжэ хэлэгдэнэ:

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе һайндэрлэлгын үедэ Швейцариин Ажалай парти хадаа Швейцариин хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ В. И. Ленинэй ажал ябуулгын ехэ удха шанартай байһанда тусгаар анхарал хандуулха.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе бүхы Швейцари дотор эрхимээр тэмдэглэхын тулада тодорхой хэмжээнүүдые хараалхыень партиин хүтэлбэрилхы комитедтэ Центральна Комитет даалгаа.

Лаосто буудуулан унагаагдаба

ХАНОЙ. (ТАСС). Сиенкуанг провинцида мартын 16-һаа 22 хүрэтэр Нео Лао Хак Сат гэжэ партиин зэбсэгтэ хүсэнүүд американ сэрэгэй 6 самолёдые буудажа унагаагаа гээд Каосан Патет-Лао гэжэ агентствын дамжуулгада үндэһэлэн, ВИА агентство мэдээсэнэ. Тиимэһээ хамта дээрээ Лаосто 1.078 американ самолёт буудуулан унагаагдаа.

Харата ябуулга хэхэ политикые буруушаалга

САН-ХОСЕ. (ТАСС). Коста-Рикын арадай манлай гэжэ партиин онсо яаралтай съезд эндэ болоо. Орон доторхи байдалые, уласхоорондын оршон байдалые съезд зүбшэн хэлсээ.

Советскэ Союзда эсэргүүгээр Мао Цзэ-дунай бүлэгэй хэһэн харата ябуулгые съезд өөрынгөө шиидхэбэринүүд соо шоо үзэн буруушаахадаа, эдэ ябуулганууд американ империализмда туһална гэжэ онсолон тэмдэглээ. Бүхы партиин мэдэрэл ба һанал бодолые элирхэйлхэдээ, эгээн ехэ талархалтай байһан тухайгаа КПСС-ые, аха дүү совет арадые онсо яаралтай съездын делегадууд найдуулна.

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: модо бэлэдхэлэй асуудалаар түрүү бэшэг. «Үдэрэй темэдэ» гэһэн гаршаг доро В. Тарасовагай статья. «Табан жэлэй дүрбэдэхи жэл» гэһэн гаршаг доро информацинууд. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Арга болюмжоёо гүйсэд хэрэглэн» гэһэн А. Андреевэй статья. «Ажалай журам бэхижүүлхэ» гэһэн В. Орловой статья. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: редакцида ерэһэн бэшэгүүдэй шэнжэлэл. ТАСС-ай интервью. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: нютаг нютагай һонин. Спорт. ТАСС-ай материалнууд. Соносхолнууд.

Сагаан үдэрнүүд [?]

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэйшэг байха, саһан орохогүй. Баруун хойто зүгһөө һулаханаар һалхилха. Улаан-Үдэдэ һүниндөө 18—20, үдэрынь 2—4 градус хүйтэн байха.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

15 часһаа 19.30 минута хүрэтэр Москваһаа дамжуулга. 15.05 минутаһаа орон доторхи һонин. 15.15 минутаһаа үхибүүдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 15.45 минутаһаа «Арад зоной эрилтэ хангалга ямар байха ёһотойб?» гэһэн дамжуулга. 16.30 минутаһаа «В эфире—молодость» гэһэн дамжуулга. 17 часһаа хүгжэмэй программа. 18.15 минутаһаа Уайльд гэгшын «Дориана Грейн портрет» гэһэн телевизионно зүжэг (хоёрдохи дамжуулгань). 19.30 минутаһаа «Холо, ойрын һонин» гэһэн дамжуулга ... Удын телестуди хүдэл... хэ. 19.50 минутаһаа ... шуурганһаа газараа ... гэһэн дамжуулга. 20.1... һаа «Напев и цвет» ... очерк. 20.20 минутаһаа ... тай уулзалга» гэһэн ... церт. 21 часһаа 24 ... Москваһаа дамжуулга. ... нутаһаа Союзуудай ... Колонно залһаа концерт ... лагдаха. 22 часһаа ... СССР-эй түрүү һуури ... лөө эхилһэн мүрысөөн. ... намо (Тбилиси) «...» (Москва) командануу... юм.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУ[...]

Манай адрес, телефону[д]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—... приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редакт... 62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—... отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—... 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышл... строительства—61-35, советского строительства и быта—... культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—6... формации—34-05, общественная приёмная—56-62, ... бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР.

Н-00452. Зак. №...